

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ»

МЕЛЬНИКОВ ОЛЕКСАНДР ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 338.4:[004+070+654.19+655.1]:338.1-026.16](477)

**РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ**

08.00.03 — економіка та управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ — 2019

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана в Державній навчально-науковій установі «Академія фінансового управління» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант доктор економічних наук, професор
Котляревський Ярослав Вікторович,
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»
Міністерства освіти і науки України, заступник
директора з науково-організаційної роботи
Науково-дослідного фінансового інституту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Сафонов Юрій Миколайович,
Державна наукова установа «Інститут
модернізації змісту освіти» Міністерства освіти
і науки України, заступник директора

доктор економічних наук, професор
Діба Михайло Іванович,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України, директор
Інституту розвитку фінансового бізнесу

доктор економічних наук, професор
Штулер Ірина Юріївна,
Вищий навчальний заклад «Національна
академія управління»,
проректор з наукової роботи

Захист відбудеться «27» вересня 2019 р. о 14:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.853.01 ДННУ «Академія фінансового управління» за адресою: 01014, м. Київ, бульв. Дружби народів, 38, к. 917.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці ДННУ «Академія фінансового управління» за адресою: 01014, м. Київ, бульв. Дружби народів, 38.

Автореферат розісланий «27» серпня 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої
ради**

Р. Л. Балакін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобальний консенсус щодо необхідності забезпечення сталого розвитку сприяв ухваленню в рамках 70-ї сесії Генасамблеї ООН (2015) підсумкового документу «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», який передбачає досягнення 17 цілей з відповідними деталізуючими завданнями, що мають реалізовуватись у національних контекстах. Зокрема, восьма ціль «Гідна праця та економічне зростання» серед інших охоплює завдання стосовно створення інституційних і фінансових можливостей для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення й розвитку креативної економіки. А в межах дев'ятої цілі «Промисловість, інновації та інфраструктура» виділено окреме завдання щодо розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їх широкого застосування в основних секторах національної економіки. Своєю чергою, у підсумкових документах саміту G-20, що проходив у м. Осака (Японія, червень 2019-го), відбулося унікальне зосередження уваги урядів провідних країн світу на проявах цифрової економіки, визнанні структурних змін дигіталізації окремим джерелом економічного зростання та істотними для формування нової якості соціально-економічних відносин інклюзивного характеру, спрямованих на формування нового людиноцентричного типу майбутнього суспільства. Саме у цьому контексті, на основі вільного обігу інформації (даних), ідей і знань уже формується економіка нового типу, яка потребує дедалі вищої продуктивності, впровадження інновацій та урахування концепту сталого розвитку, а також особливих підходів до регулювання, що спроможні задовольняти потреби еволюції традиційних видів економічної діяльності, формування і реалізації секторальних політик, міжнародної торгівлі до окреслених контурів нової економіки. Відповідно, процеси масштабного і всеохоплюючого застосування інформації як економічного ресурсу, який істотно змінює співвідношення між традиційними продуктивними силами й виробничими відносинами в національних економіках і на глобальному рівні, будучи джерелом інтенсифікації та акселерації економічного розвитку, знаходяться у центрі уваги наднаціональних інституцій. Триваючий серед дослідників і фахівців дискурс щодо змістовних особливостей *цифрової економіки, нової економічної реальності, інформаційної економіки, економіки знань, креативної економіки*, пов'язаний з цими явищами загостренням фундаментальних інституціональних проблем *інформаційної асиметрії* (information asymmetry) та *цифрової нерівності* (digital divide), структуризація на основі традиційних секторів і видів економічної діяльності нових продуктів і ринків, зокрема таких, яких сучасна корпоративна аналітика відносить до медіа (креативних) індустрій, надаючи їм надзвичайно важливого соціального забарвлення, адже вони виступають одним з провідних напрямів формування якості людського капіталу, актуалізують потреби дослідження, регулювання й розвитку відповідної сфери національних економік, що охоплює виробництво, розподіл, обмін та споживання інформації (інформаційної продукції) у межах концепту сталого розвитку.

Окремим викликом для регулювання є встановлення балансу між можливостями та потребами населення споживати інформаційну продукцію і збереженням інформаційного суверенітету країни під впливом зовнішніх загроз.

З іншого боку, відповідну потребу стосовно визначення і модернізації національних пріоритетів економічного зростання та сприяння формуванню якісно нових підходів до регулювання відзначають автори доповіді ООН «Світове економічне становище та перспективи, 2019». Порівнюючи темпи зростання ВВП на душу населення у країнах світу, приходять до висновку про суттєві виклики можливостям досягнення Цілей сталого розвитку у багатьох країнах, які мають показники нижчі за середній світовий рівень протягом середньострокового періоду. Головною щодо засад і викликів, пов'язаних із зазначеною проблемою, фахівці ООН вважають застарілу структуру національних економік цих країн, яка переважно є сировинно-орієнтованою, недостатньою мірою вбудованою у глобальні ланцюги доданої вартості тощо. Безсумнівно, Україна, де понад 2,5 роки спостерігається помірне зростання економіки, а за різними експертними оцінками і надалі очікується ріст на рівні 2,5–3,0%, за умов подальшого розгортання зовнішніх і внутрішніх викликів вимушена постійно наздоганяти світову економіку, адже глобальне зростання у 2019–2020 рр. за фаховими прогнозами досягне 3,6–3,9%. Це означатиме, що і надалі відбуватиметься нарощування відставання в економічній динаміці України і розвинутих країн, а також країн, що розвиваються, відповідно будуть поглиблюватися відмінності в економічному зростанні порівняно з країнами ЄС, що негативно впливатиме як на міграційну (демографічну) ситуацію, так і на перспективи реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, поглиблення співробітництва в євроінтеграційному напрямі тощо. Складність подолання такого розриву зумовлена тим, що забезпечити випереджальні темпи економічного розвитку за споживчої та імпортозалежної моделі національної економіки, яка вразлива до зовнішніх шоків і несприятливої кон'юнктури зовнішніх ринків, можливо за кардинальної зміни підходів до визначення пріоритетів і важелів регулювання сталого розвитку національної економіки, зокрема на основі розвитку її інформаційної сфери, розвитку та вдосконалення соціально-економічних відносин щодо виробництва, розподілу, обміну й споживання інформаційної продукції і на її основі розширення експорту з вищою часткою доданої вартості, що сприятиме у підсумку збалансованому економічному зростанню і відповідатиме пріоритетам сталого розвитку.

Відтак, ці процеси потребують наукового аналізу для вироблення ефективних дієвих підходів до управління й регулювання. Зазначене актуалізує необхідність теоретичного осмислення принципів існування інформаційної сфери, розроблення методологічних підходів до її регулювання, зокрема через формування економічного забезпечення сталого розвитку як важливої умови досягнення та підтримання сучасного рівня задоволення інформаційних потреб суспільства й особистості.

Дослідження регулювання національної економіки, її ресурсного забезпечення та сталого розвитку належать до доробку таких відомих учених, як: М. Алле,

Х. Амстронг, О. Г. Білорус, Б. Біренбераг, О. Вільямсон, В. М. Геєць, Б. М. Данилишин, Т. І. Єфименко, Е. М. Лібанова, Ю. Ю. Туниця, Р. Л. Балакін, В. Ф. Беседін, Л. М. Бойко, В. К. Галіцин, М. І. Диба, П. Друкер, Я. Я. Дьяченко, Дж. М. Кейнс, В. П. Кудряшов, С. Кузнець, О. О. Любіч, А. Маддісон, В. І. Міщенко, В. М. Опарін, В. Л. Осецький, Е. Остром, К. В. Павлюк, Т. П. Подчасова, С. В. Петруха, Г. О. П'ятаченко, П. Ромер, Ю. М. Сафонов, А. М. Соколовська, Р. Солоу, Д. Стіглер, О. П. Степаненко, Ж. Тіроль, Р. Хейлбронер, Л. М. Шабліста, О. Шнипко, І. Ю. Штулер, П. І. Юхименко, О. І. Ястремський та інші.

Інституційні особливості економіки нового типу, структурно-системні аспекти функціонування інформаційної сфери та її складових досліджували у своїх працях Д. Акерлоф, М. Анам, І. В. Арістова, О. А. Баранов, В. В. М. Богуш, Ю. П. Бурило, В. Вікрі, С. С. Гасанов, М. М. Галамба, В. М. Глушков, П. Гросс, В. М. Горовий, В. І. Гурковський, С. Джанков, С. А. Єрохін, І. Ю. Єгоров, С. М. Звезжинський, С. І. Князєв, С. Коло, В. К. Конах, Б. А. Кормич, Я. В. Котляревський, П. М. Леоненко, Р. Коуз, О. В. Литвиненко, Е. Дж. МакАнані, Д. Міррліс, Д. Норт, О. С. Онищенко, П. Х. О'Ніл, Дж. Поттс, Г. Г. Почепцов, Е. П. Семенюк, А. Сена, М. І. Сенченко, В. М. Сеньківський, М. Спенс, Дж. Стігліц, О. Ю. Чубукова, Л. А. Швайка, А. М. Штангрет й інші.

Відаючи належне науковій і практичній значущості праць цих учених, слід зазначити, що у сучасній науковій літературі й практиці ще недостатньо досліджені важливі питання формування та розвитку інформаційної сфери на основі збалансованого регулювання, яке має передбачати ефективне використання наявних природних ресурсів з можливістю повнішого задоволення потреб людини, інституціоналізуючи концепт сталого розвитку. Отже, актуалізується питання необхідності удосконалення теоретико-методологічної та методичної бази регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України, що й обумовило вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління», зокрема за темами: «Інституціональні реформи та впровадження методів проектного управління у сфері державних фінансів» (2011, номер державної реєстрації 0111U006820), «Модернізація інституціональної структури міжнародних фінансів у контексті реалізації національних стратегій розвитку системи управління державними фінансами» (2017, номер державної реєстрації 0115U000935), «Теоретико-методологічні і науково-практичні засади нормування і стимулювання науково-дослідної праці» (2018–2020, номер державної реєстрації 0116U004759), а також з урахуванням тематичних планів Української академії друкарства та Національного авіаційного університету: «Розроблення теоретико-методологічних підходів здійснення обліково-аналітичного забезпечення процесу гарантування економічної безпеки промислових підприємств» (2016–2017, номер державної реєстрації 0116U004759), «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (2018–2020,

номер державної реєстрації 0118U004287), «Управління підприємством на основі бюджетування та застосування сучасних інструментів обліку, контролю та аналізу» (2009, номер державної реєстрації 0109U005445), «Розроблення систем антикризового управління на промислових підприємствах» (2009–2011, номер державної реєстрації 0109U003673), «Створення інформаційної обліково-аналітичної системи управління підприємством» (2010–2011, номер державної реєстрації 0110U000837), «Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства» (2013, номер державної реєстрації 0113U004621), «Проблеми та шляхи активізації інноваційного розвитку видавничо-поліграфічної діяльності» (2013, номер державної реєстрації 0113U005696).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методологічних підходів, методичних основ і практичних рекомендацій щодо регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

Для досягнення поставленої мети було визначено та вирішено наступні завдання:

- сформулювати генезу теоретико-методологічного базису розвитку інформаційної сфери;
- уточнити категоріально-понятійне тлумачення складових у системі «інформаційна сфера — сталий розвиток»;
- запропонувати теоретичний підхід до визначення сутності поняття *сталий розвиток інформаційної сфери*;
- розробити теоретико-практичні засади стосовно регуляторних підходів до створення та обміну інформаційної продукції;
- окреслити засадничі положення теоретико-методологічного підходу до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери;
- визначити та систематизувати стримуючі і стимулюючі фактори розвитку інформаційної сфери України;
- розробити комплексну функціональну модель процесу створення та організації руху інформаційної продукції;
- сформулювати методологічні та прикладні основи аналітичного забезпечення сценарного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери;
- виокремити науково-методологічні засади ресурсного забезпечення діяльності економічних агентів інформаційної сфери;
- систематизувати проектно-типологічні засоби вибору варіантів реалізації механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери;
- запропонувати методологічні засади оцінювання рівня сталого розвитку інформаційної сфери в національній економіці;
- сформулювати комплексний науковий підхід до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери в національній економіці.

Об'єктом дослідження є процес регулювання сталого розвитку інформаційної сфери.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні та методичні засади регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

Методи дослідження. В основу методології дисертаційного дослідження покладено системний підхід, у межах якого застосовано методи: *індукції та дедукції, порівняння і систематизації* — дослідження сутнісних характеристик та еволюції базових понять дисертаційної роботи; *аналізу та синтезу* — вивчення суті стримуючих і стимулюючих факторів розвитку інформаційної сфери України; *непараметричні статистичні* — характеристики поточного стану та виявлення тенденцій розвитку виробників інформаційної продукції; *анкетування й експертного аналізу* — оцінювання впливу стримуючих і стимулюючих факторів сталого розвитку інформаційної сфери та формування бази параметрів досягнення сталого розвитку інформаційної сфери; *прогнозування* — розроблення прогнозів (оптимістичного, реалістичного і песимістичного) впливу стримуючих і стимулюючих факторів; *моделювання* — створення функціональної моделі IDEFO виготовлення та поширення інформаційної продукції; розроблення інституційного механізму державного регулювання інформаційною сферою; розроблення моделі IDEFO забезпечення реалізації програми «Українська книга»; оцінювання рівня сталого розвитку; для формування моделі IDEFO процесу забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери; *багатокритеріального оцінювання альтернатив* — для обґрунтування вибору оптимального варіанту ресурсного забезпечення; *морфологічного аналізу* — уточнення понятійно-категоріального апарату за проблемою; *графічний* — наочного подання теоретичного та методичного матеріалу; *абстрактно-логічний* — теоретичних узагальнень і висновків дослідження.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі, нормативно-правові акти України, вітчизняна і зарубіжна наукова література, дані Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, інформаційно-аналітичні матеріали інституцій системи Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку, звітність і первинна документація підприємств-виробників інформаційної продукції, результати соціологічних та експертних опитувань, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у концептуальному вирішенні науково-прикладної проблеми регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

Основні наукові результати, які характеризують новизну виконаного дослідження, полягають у наступному:

у перше:

— розроблено теоретико-методологічний підхід до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України на основі побудови узагальнюючої моделі пріоритетності взаємозв'язку і взаємовпливу стримуючих

і стимулюючих факторів на розвиток інформаційної сфери з обґрунтуванням прогнозів (оптимістичний, реалістичний і песимістичний) зміни їх впливу у середньостроковій та довгостроковій перспективі, що дає змогу удосконалювати застосування інструментів регулювання інформаційної сфери з метою задоволення інформаційних потреб споживачів, розвитку створення інформаційної продукції та забезпечення інформаційної безпеки;

— обґрунтовано методологічні засади оцінювання та прогнозування рівня сталого розвитку інформаційної сфери України шляхом розрахунку відповідного індексу, що є сукупністю систематизованих часткових показників (індикаторів) щодо стану інформаційної сфери та рівнів доступності інформаційної продукції, який комплексно характеризує використання можливостей інформаційної сфери для розвитку громадян, суспільства та держави;

— сформовано теоретичний підхід до визначення сутності поняття *сталий розвиток інформаційної сфери*, яке розглядається як послідовний процес формування та досягнення суспільно-узгоджених стратегічних цілей щодо якісного зростання усіх складових інформаційної сфери із пріоритезацією виробництва, спрямований на забезпечення інтересів теперішнього й прийдешнього поколінь, за умови забезпечення інформаційної безпеки, у контексті встановлення обґрунтованих співвідношень екстенсивних та інтенсивних факторів виробництва відповідних видів економічної діяльності;

— розроблено комплексну функціональну модель процесу створення та організації руху інформаційної продукції, зміст котрої визначається трактуванням *інформаційної сфери* як економічної системи, до складу якої включено такі елементи (відповідно до життєвого циклу інформаційної продукції): авторське середовище, інформаційно-аналітична діяльність, інформаційні послуги, організація руху інформаційної продукції, об'єднані однією програмою та спільною метою, що уможливорює підвищення ефективності функціонування кожного елемента та державного регулювання інформаційної сфери через прийняття адекватних до ситуації та взаємоузгоджених управлінських рішень, спрямованих на досягнення спільних інтересів;

удосконалено:

— теоретико-практичний підхід до планування та аналізу створення інформаційної продукції шляхом розроблення матриці оцінювання доцільності роботи з твором, на основі якого може бути створена інформаційна продукція, що, на відміну від існуючих, полягає в можливості здійснення якісної оцінки, відповідно до розробленої шкали, за основними критеріями у розрізі ключових функціональних площин: властивості продукції, можливості ринку, прискорення реалізації, ділової активності, що у підсумку надає можливість економічним агентам інформаційної сфери приймати обґрунтовані управлінські рішення;

— систематизацію факторів розвитку інформаційної сфери, яка, на відміну від існуючих, передбачає виділення, структурування та обґрунтування груп стримуючих (нечіткість ієрархії мережі регулювання; інформаційна асиметрія; непропорційність розвитку окремих видів інформаційної продукції);

платоспроможний попит) та стимулюючих (зміни інформаційних потреб споживачів, висока додана вартість інформаційної продукції й послуг, інформаційний суверенітет, електронне врядування), що дало змогу сформувати інституційне підґрунтя для удосконалення регулювання розвитку інформаційної сфери;

— методологічний підхід до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери, який, на відміну від існуючих, передбачає формування комплексної системи аналітичного забезпечення сценарного регулювання й управління економічними агентами інформаційної сфери шляхом створення структурованої бази аналітичних даних, уніфікації процедур її отримання, узагальнення, перевірки та обробки, розроблення вимог до процесу, засобів і умов прийняття управлінських рішень, що в сукупності формує підґрунтя для своєчасного прийняття найбільш доцільних управлінських рішень суб'єктами реалізації відповідних державних політик;

— науковий підхід до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери, що, на відміну від існуючих, спирається на сформовану сукупність параметрів досягнення сталого розвитку інформаційної сфери, застосування яких забезпечує розроблення та реалізацію коротко-, середньо- і довгострокових планів дій суб'єктів реалізації відповідних державних політик;

дістали подальший розвиток:

— розкрито генезу теоретико-методологічного базису розвитку інформаційної сфери, яка порівняно з відомими сформована на перетині теоретичних підходів до процесу створення інформаційної продукції на основі різних економічно-організаційних передумов, особливих операційних циклів, формування нових технологічних укладів, зміни інформаційних потреб споживачів, що надає орієнтири та обумовлює цілеспрямованість економічного забезпечення регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України;

— теоретичне узагальнення стосовно категоріально-понятійного тлумачення складових у системі «інформаційна сфера — сталий розвиток», що визначається функціями інформації на основних етапах формування ідеї та в концепті сталого розвитку суспільства, конституюючи теоретичний базис застосування заходів правового, адміністративного й економічного регулювання як цілісності взаємопов'язаних елементів;

— науково-методологічні засади ресурсного забезпечення діяльності економічних агентів інформаційної сфери, що, на відміну від існуючих, шляхом використання методів багатокритеріального оцінювання альтернатив з перевагою варіантів дозволяють обрати з декількох можливих оптимальний, застосування якого сприяє забезпеченню збалансованого регулювання сталого розвитку інформаційної сфери шляхом створення інформаційної продукції на основі ефективного використання фінансових, матеріальних, кадрових та інших ресурсів;

— методологічне забезпечення реалізації механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери, який, на відміну від існуючих, з урахуванням найважливіших ризиків і невирішених проблем

інформаційної сфери, включає принципи та концептуальні засади уніфікації бюджетно-податкової підсистеми державної підтримки сталого розвитку інформаційної сфери, беручи до уваги європейський досвід функціонування медіа (креативних) індустрій.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження використовуються у вигляді методичних розробок і практичних рекомендацій щодо регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України. Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені в дисертаційній роботі, знайшли практичне застосування в діяльності окремих органів державної влади, що підтверджується відповідними довідками й актами:

пропозиції використовувалися в аналітичній, нормотворчій і практичній роботі Головного департаменту інформаційної політики Адміністрації Президента України, щодо розвитку єдиного національного інформаційного простору, його всебічної інтеграції в європейські та глобальні комунікації з одночасним вирішенням завдань забезпечення інформаційної безпеки, подальшого впровадження реформ комунікативної діяльності держави (довідка від 06.12.2018 р. № 11-01/461);

результати роботи використовуються в діяльності Державного комітету телебачення та радіомовлення України щодо розроблення економічного забезпечення регулювання інформаційної сфери України (акт впровадження від 10.10.2016 р. № 136/4-210);

запропоновані аналітичні оцінки, узагальнення та рекомендації використовуються також у роботі Департаменту видатків бюджету гуманітарної сфери Міністерства фінансів України (довідка від 25.07.2019 р. № 07000-05/319).

Основні результати наукового дослідження застосовуються в навчальному процесі у наступних закладах вищої освіти: Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана (довідка про використання від 11.04.2017 р. № 4-725); Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця (довідка про використання від 07.03.2017 р. № 17/86-03-87); Львівський національний університет ім. Івана Франка (акт впровадження від 21.0.2017 р. № 168/1-3); Національний лісотехнічний університет України (акт впровадження від 20.02.2017 р. № 180/6-4).

Особистий внесок здобувача полягає в розробленні й обґрунтуванні наукових положень, висновків і рекомендацій щодо регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

Дисертаційна робота, результати якої виносяться на захист, є самостійною науковою роботою. Внесок у роботах, виконаних у співавторстві, відображено в публікаціях [2–14; 26–62; 71–82] за списком праць, поданих в авторефераті.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації доповідалися й обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних і науково-методичних конференціях: II Міжнародній науково-технічній конференції «Еколого-економічні проблеми Карпатського

єврорегіону» (23–25 травня 2005 р., м. Львів); III Міжнародній науково-технічній конференції «Еколого-економічні проблеми Карпатського єврорегіону» (22–26 травня 2006 р., м. Івано-Франківськ); II Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Книгознавство та книжковий бізнес» (14–15 травня 2007 р., м. Львів); IV Міжнародній науково-технічній конференції «Еколого-економічні проблеми Карпатського єврорегіону» (22–25 травня 2007 р., м. Івано-Франківськ); VIII Міжнародній конференції «Прогресивна техніка і технологія — 2007» (19–22 червня 2007 р., м. Севастополь); Науково-технічній конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів Української академії друкарства (5–8 лютого 2007 р., м. Львів); Науково-технічній конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів Української академії друкарства (4–8 лютого 2008 р., м. Львів); XI Міжнародній науково-практичній конференції з проблем видавничо-поліграфічної галузі (березень 2008 р., м. Київ); VII Міжнародній науково-методичній конференції «Безпека життєдіяльності людини — освіта, наука, практика» (20–21 березня 2008 р., м. Миколаїв); XII Міжнародній науково-практичній конференції з проблем видавничо-поліграфічної галузі (березень 2009 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку транскордонного співробітництва в умовах євроінтеграції України» (29–30 травня 2009 р., м. Луцьк); Науково-технічній конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів Української академії друкарства (2–5 лютого 2010 р., м. Львів); XIII Міжнародній науково-практичній конференції з проблем видавничо-поліграфічної галузі (березень 2010 р., м. Київ); II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті» (MINTT — 2010)» (25–27 травня 2010 р., м. Херсон); III Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-економічні механізми підприємницької діяльності структур видавничо-поліграфічного комплексу та напрямки їх удосконалення» (9–10 листопада 2010 р., м. Львів); XIV Міжнародній науково-практичній конференції з проблем видавничо-поліграфічної галузі (27 травня 2011 р., м. Київ); III Всеукраїнському з'їзді екологів з міжнародною участю Екологія/Ecology — 2011 (21–24 вересня 2011 р., м. Вінниця); Науково-технічній конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів Української академії друкарства (24–27 січня 2012 р., м. Львів); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті» (MINTT — 2012)» (29–31 травня 2012 р., м. Херсон); I Міжнародній науково-практичній конференції «Пакувальна індустрія : Сучасні тенденції розвитку та підготовки кадрів» (8–9 листопада 2012 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави» (31 травня 2013 р., м. Львів); Міжнародній науковій конференції «Міжнародне синергетичне співробітництво» (9–11 вересня 2016 р., м. Сувалки, Республіка Польща); Міжнародній науково-практичній конференції «Можливості та перспективи забезпечення сталого

розвитку економіки України» (21–22 жовтня 2016 р., м. Ужгород); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні» (23–25 листопада 2016 р., м. Львів); IX Симпозіумі «Соціально-економічний розвиток системи фінансів і управління в інноваційному середовищі: Проблеми, ефективність, перспективи» (25 листопада 2016 р., м. Харків); IV Науково-методичній конференції «Забезпечення якості вищої економічної освіти: Сучасний стан та перспективи» (2 лютого 2017 р., м. Харків); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та студентів «Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації» (20 квітня 2017 р., м. Харків); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічний потенціал сталого розвитку країни: Сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення» (28–29 квітня 2017 р., м. Львів); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: Проблеми та шляхи їх вирішення» (18–20 травня 2017 р., м. Львів); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні видавництва вищих навчальних закладів», присвяченій 100-річчю Державної наукової установи «Книжкова палата України ім. Івана Федорова» (25–27 травня 2017 р., м. Одеса); Сіверських наукових слуханнях «Інформаційна економіка: Проблеми становлення та перспективи розвитку в Україні», до 100-річчя Національної академії наук України (6–9 вересня 2017 р., с. Бреч, Корюківський р-н, Чернігівська обл.); Науково-практичному семінарі «Актуальні питання державного управління видавничо-поліграфічною галуззю України» (8 вересня 2017 р., м. Київ); IX Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні проблеми управління: Імперативи забезпечення сталого розвитку» (23–24 листопада 2017 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (7 грудня 2017 р., м. Луцьк); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: Проблеми та шляхи їх вирішення» (17–19 травня 2018 р., м. Львів); Круглому столі «Роль Національної поліції України в соціально-економічних відносинах: теорія та практика» (28 вересня 2018 р., м. Львів).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 82 наукові праці (з них 20 — одноосібні) загальним обсягом 243,05 друк. арк. (особисто автору належить — 83,61 друк. арк.), у тому числі 14 монографій (з них одна одноосібна); 48 статей, в яких містяться основні наукові результати (з них вісім статей у наукових фахових виданнях, що входять до наукометричних баз даних *Scopus* і *Web of Science*), 20 праць апробаційного характеру.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з двох томів: перший включає анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки та список використаних джерел, другий том складають додатки. Загальний обсяг першого тому — 487 сторінок. Перший том містить: 62 таблиці та 87 рисунків на 38 сторінках; список використаних джерел складається з 523 назв на 41 сторінці.

Обсяг основного тексту дисертації становить 386 сторінок. Другий том містить шістнадцять додатків на 260 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, предмет, об'єкт і методи дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, окреслено особистий внесок здобувача, наведено дані про апробацію результатів дослідження і публікації.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади формування інформаційної сфери»** досліджено теоретичне підґрунтя, уточнено понятійний апарат, визначено передумови розвитку інформаційної сфери, розроблено теоретико-практичні засади регуляторних підходів до створення та обміну інформаційної продукції, сформовано генезу теоретико-методологічного базису розвитку інформаційної сфери, розроблено комплексну функціональну модель процесу створення та організації руху інформаційної продукції.

Автором досліджено теоретичне підґрунтя регулювання сталого розвитку інформаційної сфери шляхом ретельного розгляду базових теорій розвитку суспільства як-то постіндустріальне суспільство, економіка знань, інформаційне суспільство, які будучи домінуючими упродовж останніх п'ятдесяти років, передбачають пріоритетне досягнення економічних, соціальних, правових, екологічних, духовних тощо інтересів шляхом більш ефективного використання наявних ресурсів, що стає можливим завдяки інформації та знанням. В основі нової індустріальної революції на базі інформаційних і телекомунікаційних технологій лежить інформація, яка є матеріалізованим втіленням знань людей.

У розділі запропоновано класифікацію інформаційної продукції базуючись на наявності в неї ряду відмінних властивостей, що дозволяє виробникам вибрати найдоцільніший варіант роботи з твором, на основі якого може бути створена інформаційна продукція за ключовими критеріями (зокрема, автор, актуальність, потенційні споживачі, величина ринку тощо), для більш повного задоволення потреб споживачів, виходячи з існуючих можливостей економічних агентів інформаційної сфери та очікуваних фінансових результатів.

Обґрунтовано місце і роль інформаційної сфери на основних етапах розвитку людського суспільства, що в подальшому дозволило довести її чільне місце в інформаційному суспільстві, зокрема завдяки створенню та організації руху інформаційної продукції. Визначено ключові періоди розвитку інформаційної сфери України, з характерними суттєвими змінами в конструкторських рішеннях, ступені автоматизації та продуктивності праці при створенні інформаційної продукції. Ретельно розглянуто основні характеристики періодів розвитку вітчизняної інформаційної сфери, що, завдяки виявленому зв'язку в появі наступних технологічних укладів, дозволило сформулювати генезу теоретико-методологічного базису розвитку інформаційної сфери.

Окреслено коло економічних агентів, котрі забезпечують виготовлення інформаційної продукції в Україні, що в подальшому стало основою для визначення інформаційної сфери як економічної системи, до складу якої включено такі елементи (відповідно до процесу виготовлення та поширення інформаційної продукції): створення твору (інформації); інформаційно-аналітична діяльність; створення (надання інформаційних послуг) і організація руху інформаційної продукції. Запропоновано трактувати *інформаційну сферу* як сукупність суспільних відносин і видів економічної діяльності, спрямованих на забезпечення індивідуальних і колективних інформаційних потреб шляхом створення, поширення й споживання інформаційної продукції. Інформаційну продукцію виготовляють як підприємства, віднесені до переробної промисловості (секція С, розділ 18 — поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації), так і підприємства, що належать до секції J (Інформація та телекомунікації), основними складовими котрої є: видавнича діяльність, яка включає видання програмного забезпечення (розділ 58); виробництво фільмів і видання звукозаписів (розділ 59); діяльність у сфері радіомовлення і телебачення (розділ 60); діяльність у сфері телекомунікації (розділ 61); діяльність у сфері інформаційних технологій (розділ 62) та надання інших інформаційних послуг (розділ 63). Поєднання певних галузей і видів діяльності в інформаційній сфері зумовлене спільністю призначення: забезпечення доступу людини у будь-який час до інформаційної продукції, необхідної для її всебічного розвитку.

За допомогою засобів функціонального моделювання розроблено комплексну функціональну модель IDEF0 створення та організації руху інформаційної продукції (рис. 1), використання якої забезпечує підвищення ефективності створення та доступу до інформаційної продукції, а також формує основу для застосування комбінації найбільш доцільних інструментів правового, адміністративного й економічного регулювання *сталого розвитку інформаційної сфери*.

У другому розділі **«Концепт сталого розвитку інформаційної сфери»** розглянуто еволюцію теоретико-методологічних поглядів на концепцію сталого розвитку, уточнено категоріально-понятійне тлумачення складових у системі «інформаційна сфера — сталий розвиток», запропоновано теоретичний підхід до визначення сутності поняття *сталий розвиток інформаційної сфери*.

Узагальнення концептуальних підходів щодо трактування поняття сталого розвитку дозволило обґрунтувати його сутність як ідеальної моделі бажаного майбутнього розвитку суспільства, результату довготривалої стратегії оптимізації всієї діяльності людства та його взаємодії з навколишнім середовищем в умовах обмеженості природних ресурсів.

Виходячи з того, що в основі концепції сталого розвитку лежить пошук можливостей раціонального, з точки зору майбутнього, розв'язання поточних проблем, визначено доцільність трактування інформації як ресурсу розвитку суспільства.

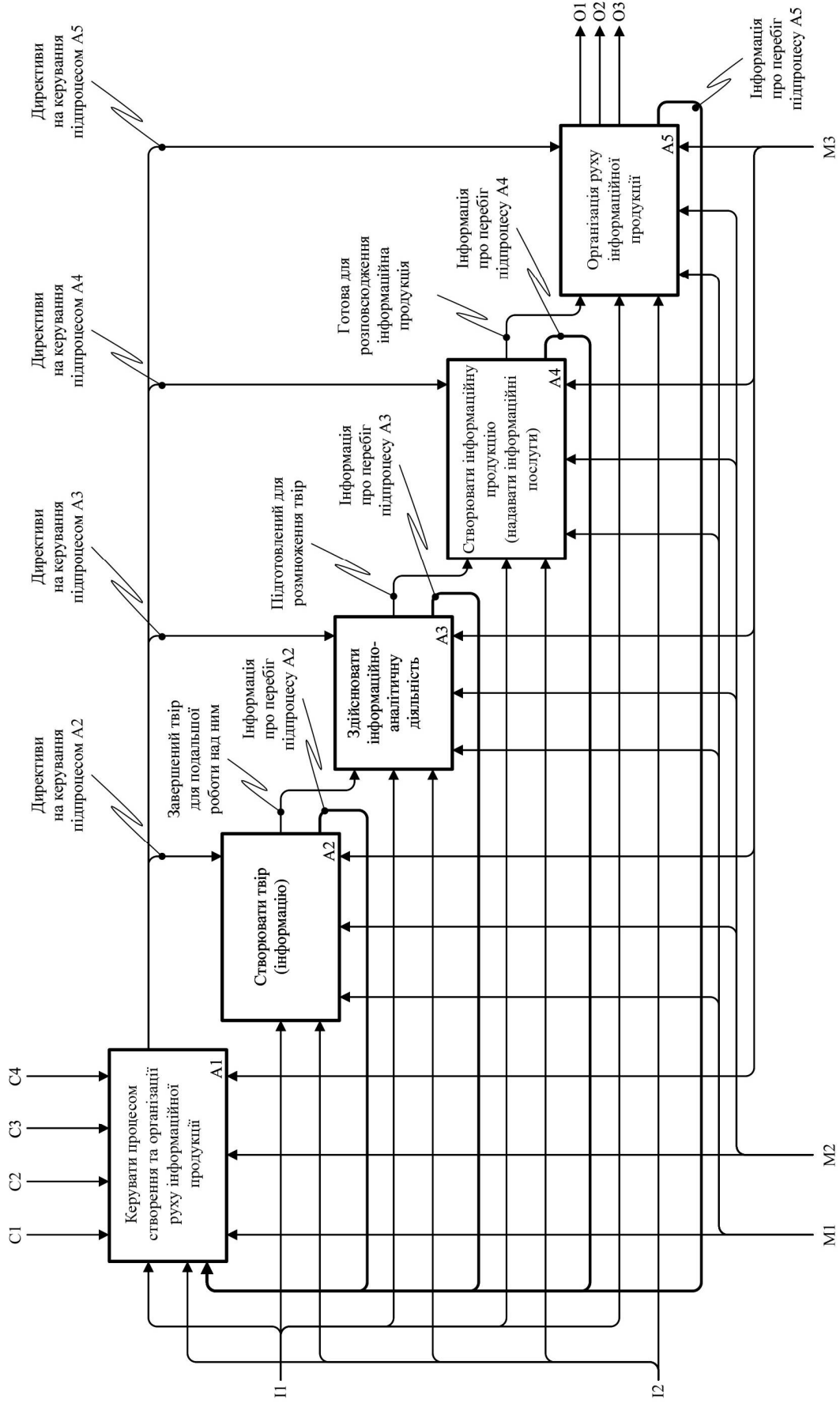

Рис. 1. Комплексна функціональна модель процесу створення та організації руху інформаційної продукції, де об'єкти, що позначені стрілками мають наступні функції: Іп — вхідні потоки; Сп — керування, Мп — механізми; Оп — вихідні потоки.

Обґрунтовано доцільність уточнення категоріально-понятійного тлумачення складових у системі «інформаційна сфера — сталий розвиток». На основі результатів ретроспективного аналізу ролі інформації в загальній системі ресурсів доведено необхідність її сучасного трактування як більш значущого, порівняно із суто матеріальними (речовинно-енергетичними) природними, ресурсу, здатного забезпечити розв'язання багатьох глобальних проблем, що відповідає цілям сталого розвитку. Обґрунтовано й важливість застосування комплексу методів державного регулювання задля взаємоузгодженого досягнення інтересів в інформаційній сфері на рівні окремої особи, суспільства та держави.

Обґрунтовано, що розвиток і впровадження у всі сфери людської діяльності сучасних інформаційних технологій істотно впливає на суспільну свідомість, адже поряд з можливістю отримувати й використовувати інформаційну продукцію для реалізації інтересів і потенціалу кожної особистості окремо та держави загалом усе необхіднішим стає регулювання сталого розвитку інформаційної сфери, зокрема через забезпечення інформаційної безпеки. Авторське трактування *інформаційної безпеки* як стану захищеності життєвоважливих інтересів громадянина, суспільства і держави на основі забезпечення інтересів стосовно доступності (у будь-який час) інформаційної продукції, а також захисту від загроз нанесення шкоди через неповноту, невчасність і невірогідність інформації, використовуваної в процесі створення відповідної інформаційної продукції; відсутність можливостей протидії негативним інформаційному впливу й наслідкам застосування інформаційної продукції; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, доступності інформаційної продукції; невідповідність форм і методів регулювання інформаційної сфери пріоритетам її сталого розвитку, що ґрунтується на ряді принципів: знаходження балансу інтересів громадянина, суспільства й держави для забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери; комплексне регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері; узгодженість дій центральних і місцевих органів державної влади з нормативно-правового забезпечення функціонування суб'єктів інформаційної сфери; адаптація норм міжнародного права в системі забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери на національному рівні. Містить інструментарій, необхідний для регулювання діяльності суб'єктів реалізації відповідних державних політик стосовно зменшення негативних наслідків реалізації внутрішніх і зовнішніх загроз для економічних агентів інформаційної сфери та більш повного задоволення інформаційних потреб споживачів.

Запропоновано трактування *сталого розвитку інформаційної сфери* як послідовного процесу формування та досягнення суспільно-узгоджених стратегічних цілей щодо якісного зростання усіх складових інформаційної сфери із пріоритезацією виробництва, спрямованого на забезпечення інтересів теперішнього й прийдешнього поколінь, за умови забезпечення інформаційної безпеки, у контексті встановлення обґрунтованих співвідношень екстенсивних та інтенсивних факторів виробництва відповідних видів економічної діяльності.

Визначено, що інтереси громадянина в інформаційній сфері полягають у реалізації його конституційних прав на вільний доступ і використання інформаційної продукції для незабороненої законом діяльності, фізичного та інтелектуального розвитку. Відповідно, інтереси суспільства в інформаційній сфері охоплюють забезпечення індивідуальних і колективних потреб у цій сфері, продовження демократичного розвитку, досягнення та підтримання суспільної згоди. Інтереси держави полягають у створенні умов шляхом застосування найдоцільніших правових, адміністративних та економічних методів регулювання, для сталого розвитку інформаційної інфраструктури, у забезпеченні конституційних прав і свобод громадян на доступ і використання ними інформаційної продукції з метою підтримання політичної, економічної та соціальної стабільності в державі.

У третьому розділі «Аналіз розвитку інформаційної сфери України» охарактеризовано трансформаційні процеси в національній економіці загалом та інформаційній сфері зокрема, показана інноваційна роль інтеграції науково-технічного знання в процесі конституювання економіки інформаційної сфери як особливої галузі сучасної науки, визначено та систематизовано стримуючі і стимулюючі фактори розвитку інформаційної сфери України, окреслено засадничі положення теоретико-методологічного підходу до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери.

Обґрунтовано, що тенденції розвитку інформаційної сфери (рис. 2, 3) визначаються сукупністю перетворень, притаманних національній економіці.

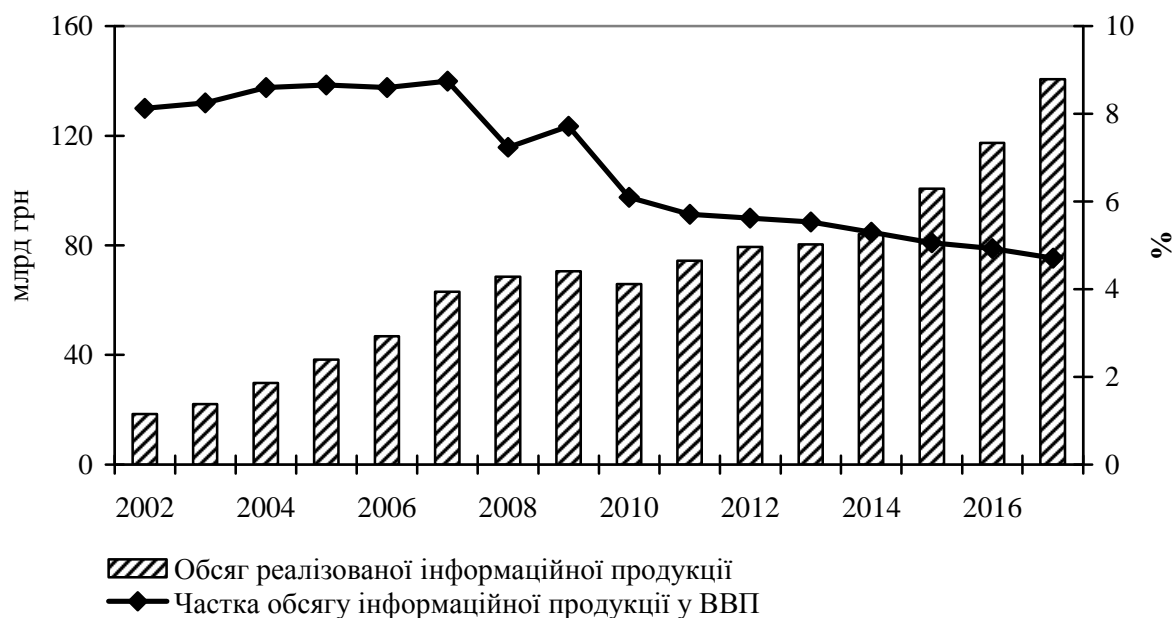

Рис. 2. Динаміка результатів діяльності економічних агентів інформаційної сфери протягом 2002–2017 рр.

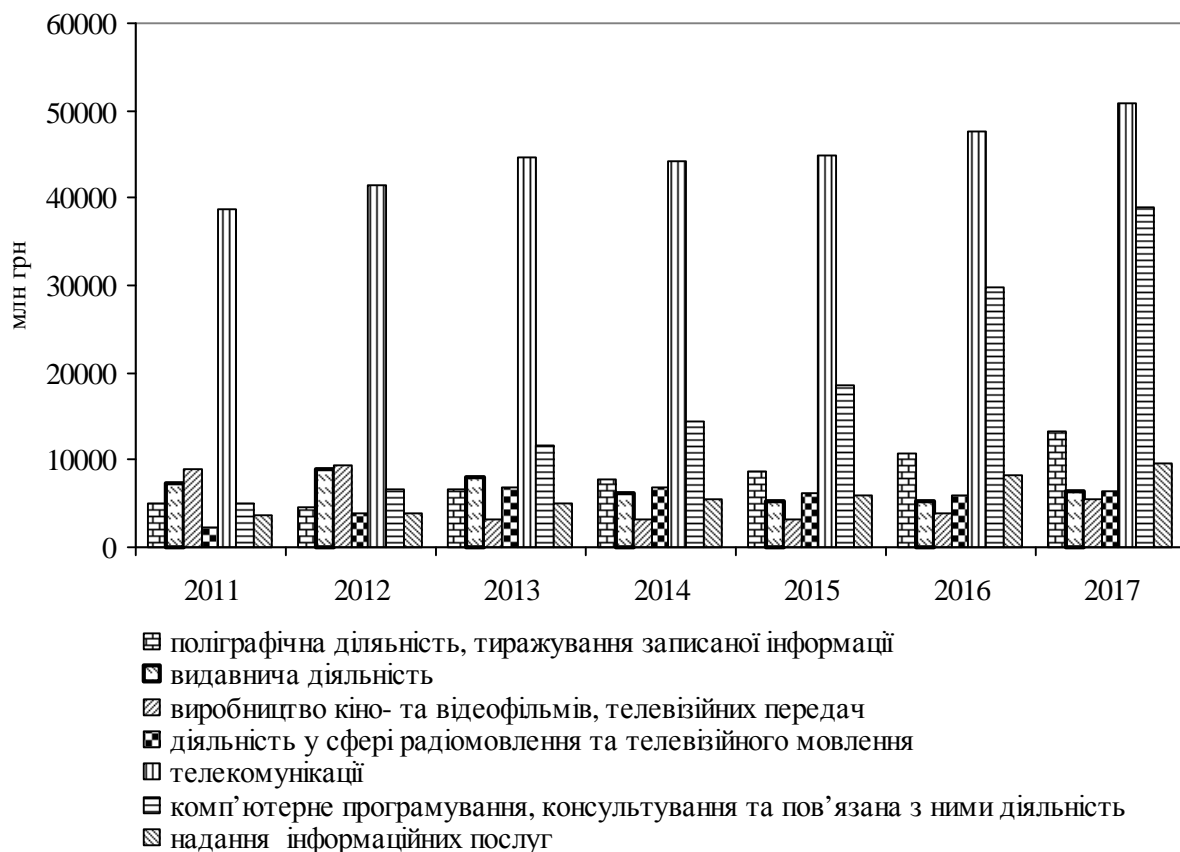

Рис. 3. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) економічних агентів інформаційної сфери за видами економічної діяльності за 2011–2017 рр.

Дослідження трансформаційних змін в економіці України за період з 1990-х років до сьогодні дозволило визначити основні напрями розвитку: роздержавлення та приватизація, перетворення державних підприємств в акціонерні товариства, звуження сфери державного регулювання, формування законодавчої бази для легітимізації зміни відносин власності — та охарактеризувати сукупність параметрів щодо поточного стану національної економіки (зокрема, низькорентабельне та енергоємне виробництво, недостатня інвестиційна привабливість, морально та фізично застаріла технологічна база, інноваційна пасивність більшості виробників тощо), що в подальшому було використано як передумови для удосконалення регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

З'ясовано, що інформаційна сфера України розвивається під впливом стримуючих і стимулюючих факторів. Обґрунтовано, що до сукупності основних стримуючих факторів відносяться: нечіткість ієрархії мережі регулювання; інформаційна асиметрія; непропорційність розвитку окремих видів інформаційної продукції; платоспроможний попит. Стимулюючі фактори стійкого розвитку інформаційної сфери визначено в такій сукупності: зміни інформаційних потреб населення, висока додана вартість інформаційної

продукції та послуг, інформаційний суверенітет та електронне врядування як інструмент оптимального й ефективного вирішення суспільних проблем.

Окреслено засадничі положення теоретико-методологічного підходу до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України, який передбачає узагальнення експертних оцінок щодо поточного стану, середньо- та довгострокових змін ситуації зі стримуючими і стимулюючими факторами розвитку інформаційної сфери України та опрацювання отриманої інформації за допомогою методу парних порівнянь, що дозволило сформулювати різні варіанти розвитку подій: реалістичний, песимістичний та оптимістичний.

За результатами проведених розрахунків серед стримуючих факторів виявлено домінуючий вплив платоспроможного попиту, що пов'язано зі скрутними становищем більшості споживачів і відносно низькими темпами економічного зростання в країні, а серед стимулюючих — високу додану вартість інформаційної продукції та послуг, що найтісніше залежить від зміни інформаційних потреб споживачів. Отримані результати в подальшому використано для розроблення найбільш доцільних інструментів регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

У четвертому розділі «Інституційні засади модернізації державного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України» досліджено інституційне середовище вітчизняної інформаційної сфери, розглянуто трансформацію державної допомоги суб'єктам інформаційної сфери України, сформовано методологічні та прикладні основи аналітичного забезпечення сценарного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери.

Здійснення регулювання сталого розвитку інформаційної сфери безпосередньо залежить від ефективності використання наданих повноважень і ресурсів, виконання завдань суб'єктами реалізації відповідних політик що до інформаційної сфери, до числа яких віднесено Держкомтелерадіо. Проведене аналітичне дослідження дозволило як у загальному охарактеризувати показники діяльності цього органу державної влади, так і ретельніше проаналізувати результати господарської діяльності 26 приватних акціонерних товариств, що входять до ДАК «Укрвидавполіграфія», щодо яких Держкомтелерадіо передано повноваження з управління корпоративними правами держави. З'ясовано, що, попри важливість виконання Держкомтелерадіо функцій як суб'єкта реалізації державної інформаційної політики, наявні в нього ресурси є обмеженими, зокрема, більшість підприємств або перебувають на межі банкрутства, втрачають наявні ресурси або нездатні в повній мірі задовольнити інформаційні потреби споживачів.

Зважаючи на позитивну динаміку зростання обсягів випуску і реалізації неперіодичної видавничої продукції, що не спирається на рекламні бюджети (доходи) на відміну від періодичних медіа, кіно- та програмних творів, натомість спостерігається наближене до безпосередньої взаємодії поєднання виробника і споживача інформаційної продукції. У розділі здійснено дослідження державної допомоги як економічного інструменту регулювання та проведено паралелі з практикою європейських країн. Проаналізовано виклики у зв'язку з набуттям чинності Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»,

норми якого спрямовані на приведення національної системи контролю державної допомоги відповідно до правил державної допомоги ЄС.

У процесі доведення доцільності застосування правових, адміністративних та економічних інструментів регулювання сталого розвитку інформаційної сфери на прикладі бюджетної програми «Українська книга» як форми державної допомоги суб'єктам вітчизняної інформаційної сфери виявлено, що вони покликані підвищити ефективність використання бюджетних коштів і забезпечити досягнення орієнтирів сталого розвитку. Розроблено функціональну модель IDEF0 та обґрунтовано шляхи подальшого удосконалення методологічних та практичних засад її реалізації. Сформовано критерії та описана методика відбору видань, які включаються до програми «Українська книга» і фінансуються за рахунок бюджетних коштів, що дає змогу надати перевагу тій інформаційній продукції, котра сприятиме більш повному задоволенню інформаційних потреб споживачів і досягненню й захисту інтересів держави в інформаційній сфері.

Сформовано методологічні та прикладні основи аналітичного забезпечення сценарного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери, який полягає в створенні банку аналітичних даних для використання посадовими особами та працівниками Держкомтелерадіо, іншими суб'єктами реалізації державних політик, керівниками і фахівцями економічних агентів інформаційної сфери. Застосування банку аналітичних даних забезпечить прозорість та підзвітність державного регулювання економіки інформаційної сфери через визначення інформаційних потреб споживачів і можливостей їх задоволення шляхом створення вітчизняної інформаційної продукції.

У п'ятому розділі «Стратегічні пріоритети модернізації державного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери» визначено економічні параметри сталого розвитку інформаційної сфери, що дозволило обґрунтувати методологічний підхід до оцінювання тенденції розвитку інформаційної сфери. Сформовано науково-методологічні засади ресурсного забезпечення діяльності суб'єктів інформаційної сфери. Систематизовано методологічне забезпечення вибору оптимального варіанту реалізації механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери. Запропоновано методологічні засади оцінювання рівня сталого розвитку інформаційної сфери України. Запропоновано комплексний науковий підхід до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери.

Водночас представлено порівняльні інформаційно-аналітичні зведення про рівень національних економік і розвиток креативних (медіа) індустрій, апробованих стосовно інформаційної сфери України. На рис. 4 подано в графічній формі взаємозв'язок між рівнем розвитку національних медіаіндустрій, що вимірюється співвідношенням загальних доходів до ВВП, а також секторальним зростанням. Визначені залежності вказують на схожу ситуацію і в розвинених економіках.

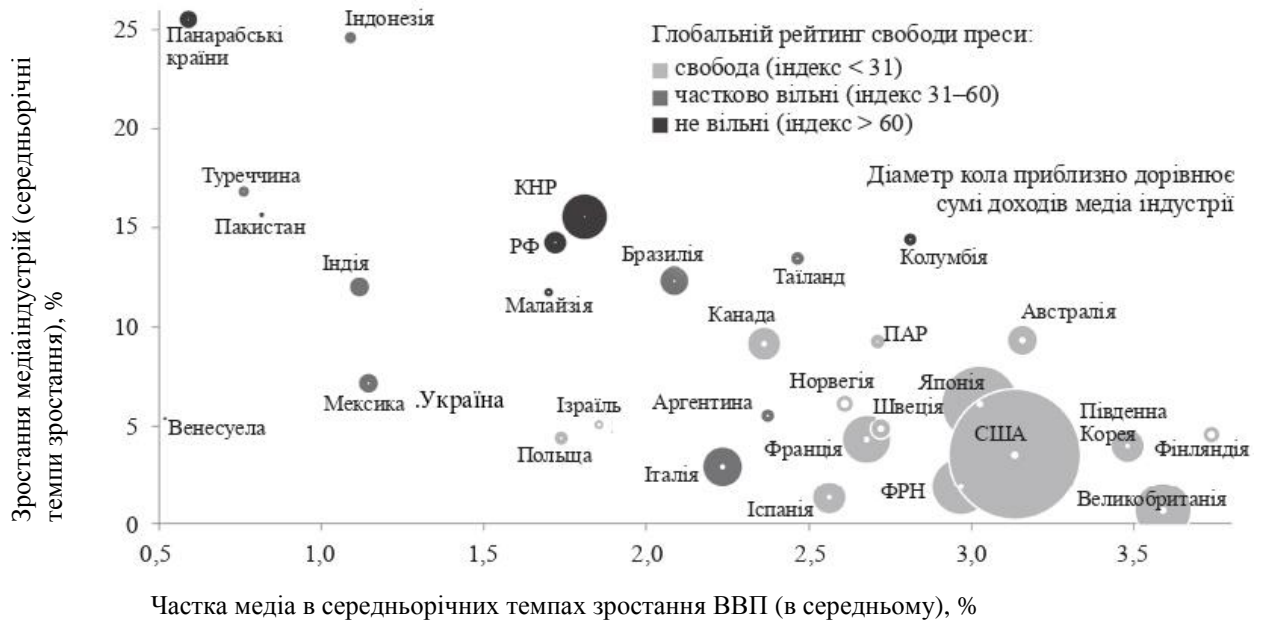

Рис. 4. Співвідношення медіагалузей і національних економік за період 2010–2014 рр.

Доведено наявність взаємозв'язку між обсягом реалізованої інформаційної продукції та ВВП на одну особу у період з 2002 до 2017 рр. (рис. 5).

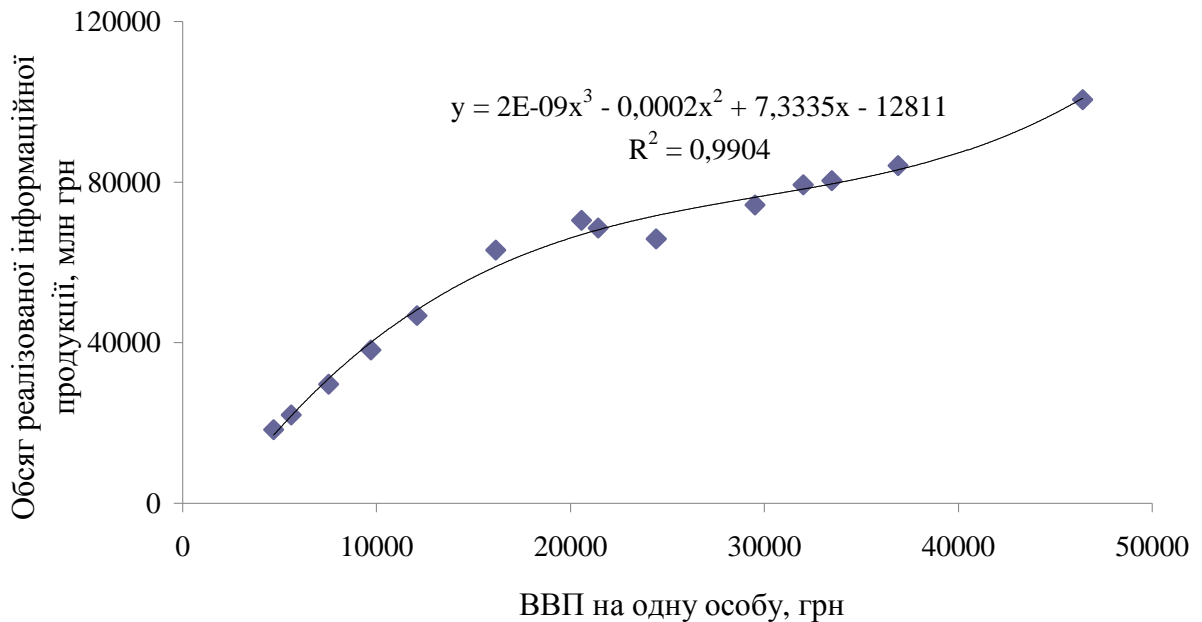

Рис. 5. Взаємозалежність між ВВП на одну особу та обсягом реалізованої в Україні інформаційної продукції за період 2002–2017 рр., млн грн.

Визначено також взаємозалежності між ВВП на одну особу та кількістю зайнятих працівників, кількістю економічних агентів, які створюють інформаційну продукцію, часткою населення зайнятої в інформаційній сфері, що дає змогу суб'єктам реалізації державної інформаційної політики прогнозувати ситуацію в інформаційній сфері.

Виходячи з цього, виокремлено науково-методологічні засади ресурсного забезпечення діяльності економічних агентів інформаційної сфери, що, спираючись на використання методу багатокритеріального оцінювання альтернатив з перевагою варіантів, уможливило вибір оптимального варіанту ресурсного забезпечення суб'єктів інформаційної сфери для їх сталого розвитку за мінімізації ресурсних витрат.

Застосування сформованих науково-методичних засад ресурсного забезпечення спрямоване на розвиток економічних агентів інформаційної сфери шляхом більш раціонального використання ними наявних ресурсів для досягнення головної мети — задоволення зростаючих інформаційних потреб споживачів через розвиток та захист національних інтересів в інформаційній сфері України.

Сформовано методологічні засади оцінювання та прогнозування рівня сталого розвитку інформаційної сфери за допомогою *індексу її сталого розвитку I_{sr}* , що є сукупністю показників (індикаторів), які характеризують стан інформаційної сфери та рівень доступності інформаційної продукції. Цей індекс є інтегральним показником трьох вимірів сталого розвитку інформаційної сфери (економічний розвиток I_e , соціальний прогрес I_c та виробництво інформаційної продукції I_b), котрі описуються за допомогою 7 категорій політики, 17 часткових індикаторів і 52 параметрів статистичної звітності), норма якого визначає рівень сталого розвитку, а його орієнтація в тривимірній системі координат характеризує міру гармонійності цього розвитку (ступінь гармонізації сталого розвитку), що дало змогу розрахувати даний індекс.

Отримані результати (табл. 1) свідчать про недостатній рівень готовності інформаційної сфери України до сталого розвитку, а зростання цього показника можливе завдяки зваженому та ретельному застосуванню методів (засобів) правового, адміністративного й економічного регулювання, зокрема щодо задоволення інформаційних потреб громадян, забезпечення інформаційної безпеки та підтримки виробництва інформаційної продукції в національній економіці.

Таблиця 1

Індекс сталого розвитку інформаційної сфери України

Рік	Індекси вимірів			Індекс, I_{sr}	Ступінь гармонізації, G_{sr}
	I_e	I_c	I_b		
2002	0,4355	0,7170	0,3584	0,5036	0,3782
2003	0,4515	0,7503	0,4310	0,5442	0,4516
2004	0,4847	0,6929	0,5037	0,5604	0,6521
2005	0,5190	0,6898	0,5938	0,6009	0,7576
2006	0,5061	0,6789	0,6001	0,5950	0,7526

Закінчення табл. 1

Рік	Індекси вимірів			Індекс, $I_{ср}$	Ступінь гармонізації, $G_{ср}$
	I_e	I_c	I_b		
2007	0,5273	0,7052	0,6640	0,6322	0,7494
2008	0,5424	0,6608	0,6171	0,6068	0,8317
2009	0,5180	0,5486	0,6394	0,5687	0,8108
2010	0,5878	0,6223	0,4542	0,5548	0,7279
2011	0,5676	0,5361	0,5244	0,5427	0,9296
2012	0,5574	0,5691	0,4911	0,5392	0,8669
2013	0,5452	0,5178	0,5994	0,5541	0,8721
2014	0,4305	0,1716	0,4466	0,3496	0,2757
2015	0,4258	0,1778	0,4025	0,3354	0,3261
2016	0,4712	0,1377	0,3231	0,3107	0,1337
2017	0,5231	0,1179	0,4217	0,3542	0,0530

Джерело: Розраховано автором

Запропоновано методичне забезпечення вибору оптимального варіанту реалізації механізму державного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери. Ураховуючи специфіку поточного стану інформаційної сфери та вплив найважливіших ризиків і невирішених проблем, вони сприяють створенню сприятливого та конкурентного середовища для усіх виробників інформаційної продукції, узгодженості у взаємовідносинах суб'єктів реалізації державної інформаційної політики та економічних агентів.

Сформовано науковий підхід до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери. Це дозволило розробити комплексну функціональну модель IDEFO процесу регулювання сталого розвитку інформаційної сфери (рис. 6), яка передбачає формування та досягнення базових цілей через реалізацію органами державної влади відповідних політик для досягнення необхідного рівня *індексу сталого розвитку інформаційної сфери*, під яким автор пропонує розуміти сукупність показників (індикаторів: рівень економічного розвитку; ступінь задоволення соціальних потреб (матеріальних і духовних) в інформаційній продукції; системні індикатори, що характеризують зв'язок із зовнішнім середовищем), що характеризує стан інформаційної сфери та рівень доступу до інформаційної продукції з метою визначення того, як держава використовує можливості інформаційної сфери для розвитку громадян, суспільства та держави.

Під *регулюванням сталого розвитку інформаційної сфери* запропоновано розуміти сукупність форм, методів та інструментів цілеспрямованого впливу суб'єктів реалізації відповідних політик на соціально-економічні, техніко-економічні й організаційно-економічні відносини економічних агентів національної економіки щодо стійкого зростання створення інформаційної продукції, спрямованих на забезпечення інтересів теперішнього і прийдешнього поколінь, за умови забезпечення інформаційної безпеки.

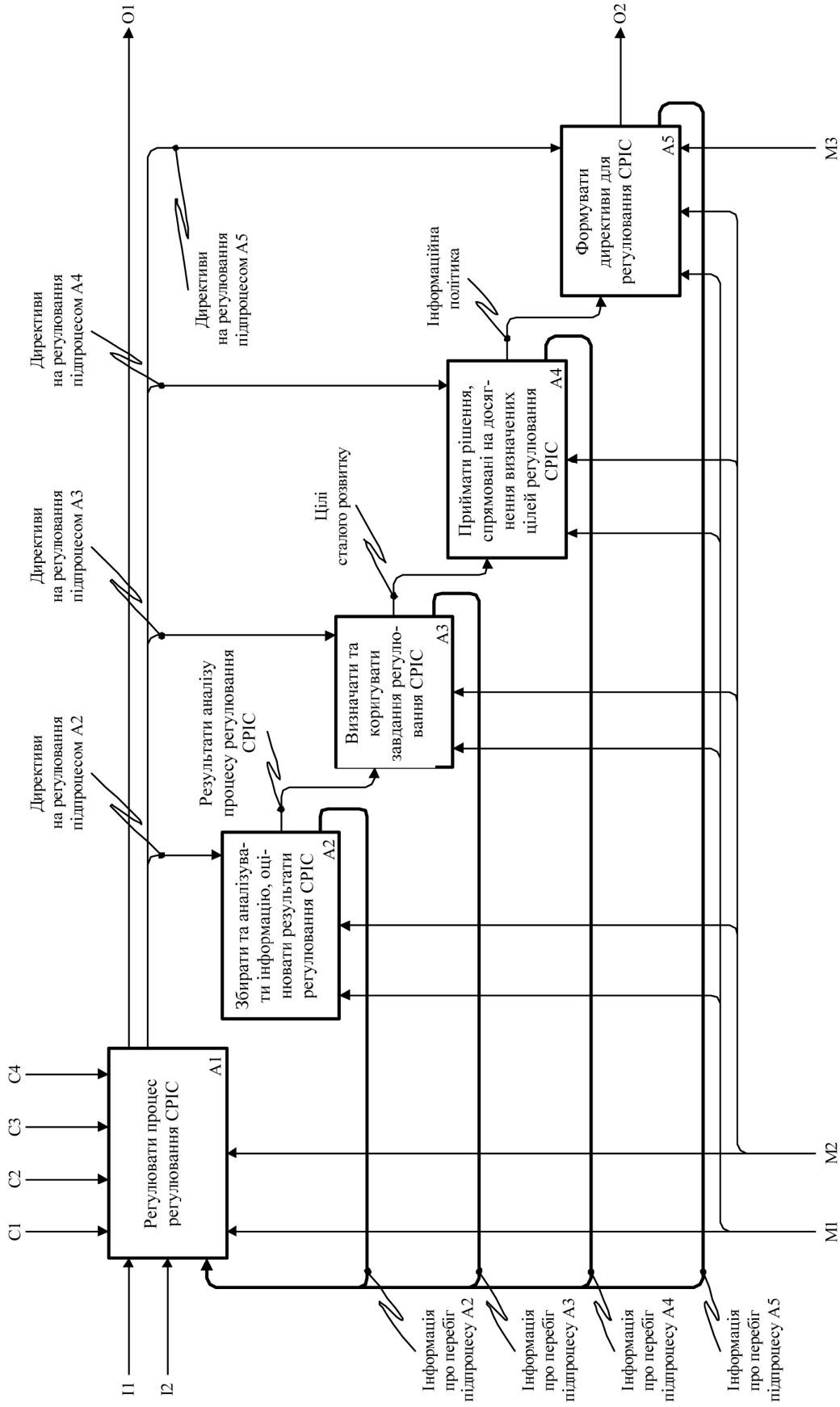

Рис. 6. Комплексна функціональна модель процесу регулювання сталого розвитку інформаційної сфери (SRP), де об'єкти, що позначені стрілками мають наступні функції: Іп — вхідні потоки; Sp — керування, Мп — механізми; Оп — вихідні потоки.

Результатом регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України має стати: затвердження мінімальних стандартів забезпечення громадян інформаційною продукцією та інформаційними послугами; реформування ресурсного, зокрема фінансового забезпечення функціонування системи створення, розподілу, обігу й споживання інформаційної продукції; впровадження політики модернізації наявної інфраструктури для виготовлення інформаційної продукції й надання інформаційних послуг; створення умов для збереження та формування висококваліфікованого кадрового забезпечення інформаційної сфери; розроблення системи моніторингу якості інформаційних послуг й оцінки забезпечення попиту на інформаційну продукцію.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення актуальної науково-практичної проблеми, що стосується розробки теоретико-методичних засад регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

Основні наукові і прикладні результати автора, рекомендації з наукового й практичного їх використання полягають у наступному.

1. Автором окреслено місце і роль інформаційної сфери на основних етапах розвитку людського суспільства: аграрному, індустріальному та інформаційному. Сформовано генезу теоретико-методологічного базису розвитку інформаційної сфери, яка, урахувавши застосування технологічних новацій, появу технологічних укладів і посилення ролі інформаційної продукції в системі «наука — техніка — виробництво — освіта — економіка», обґрунтовує перспективи технологічних та організаційних змін в інформаційній сфері національної економіки.

2. Визначено властивості інформації, що дозволили сформувати та охарактеризувати систему «інформаційна сфера — сталий розвиток». Доведено, що саме інформація, яку можна визначити як ресурс розвитку, уможливило ефективніше використання природних ресурсів, забезпечуючи цим виконання передумов сталого розвитку, формуючи підґрунтя для підвищення попиту на інформаційну продукцію й утворюючи інституційні підстави для економічного зростання, соціального прогресу та людського капіталу.

3. В основу сформованого теоретичного підходу до визначення суті поняття *сталий розвиток інформаційної сфери* автором покладено розуміння сутності та взаємозв'язку між такими його складовими як економічний розвиток, соціальний прогрес і створення інформаційної продукції, досягнення яких формує підґрунтя для забезпечення інформаційної безпеки, зростання обсягів виробництва, покращання якості інформаційної продукції, що в сукупності уможливило задоволення інформаційних потреб теперішніх і прийдешніх поколінь.

4. У роботі, спираючись на визначені та охарактеризовані властивості інформаційної продукції, сформовано теоретико-практичний підхід, що уможливило оцінювання доцільності роботи над твором, на основі якого може бути створена продукція шляхом застосування розробленої матриці, котра дозволяє виробникові при плануванні робіт обрати альтернативні варіанти відповідно до стратегічних пріоритетів, виходячи з уні-

кальності майбутнього продукту, кола його споживачів, кадрових і фінансових можливостей, рівня доданої вартості.

5. Для удосконалення регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України запропоновано теоретико-методологічний підхід, який передбачає формування оптимістичного, реалістичного та песимістичного сценарних прогнозів у середньостроковій і довгостроковій перспективі стосовно впливу ключових стримуючих і стимулюючих факторів, що забезпечує формування визначених стратегічних орієнтирів при розробленні та реалізації основних регуляторних рішень на державному й регіональному рівнях.

6. Доведено, що на розвиток інформаційної сфери України впливає значна кількість факторів, які систематизовано та структуровано на групи *стримуючих* і *стимулюючих*. Обґрунтована сукупність ключових факторів формує підґрунтя для удосконалення регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом застосування правових, адміністративних та економічних інструментів спрямованих на послаблення дії стримуючих і посилення стимулюючих факторів для забезпечення узгодженого досягнення інтересів усіх економічних агентів інформаційної сфери.

7. Обґрунтовано доцільність трактування *інформаційної сфери* як сукупності суспільних відносин та видів економічної діяльності, спрямованих на забезпечення індивідуальних і колективних інформаційних потреб шляхом створення та організації руху інформаційної продукції. Застосовуючи метод IDEF0, автор розробив комплексну функціональну модель процесу створення та організації руху інформаційної продукції, яка, враховуючи зв'язки між складовими інформаційного середовища, уможлиблює використання правових, адміністративних й економічних інструментів з метою реалізації економічних інтересів громадян, суспільства, держави і виробників інформаційної продукції.

8. Доведено, що ефективність регулювання інформаційної сфери в значній мірі залежить від інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Розроблено методологічні та прикладні основи аналітичного забезпечення сценарного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери, який передбачає формування комплексної системи інформаційного забезпечення для управління економічними агентами інформаційної сфери шляхом детальної структуризації ключових характеристик інформаційної сфери та виробників інформаційної продукції, на основі уніфікації процедури отримання й обробки первинних даних, що дозволяє сформувати необхідне інформаційне підґрунтя для прийняття, реалізації та контролю тактичних і стратегічних рішень щодо доцільного режиму регулювання при формуванні і реалізації відповідних політик.

9. Доведено, що економічне забезпечення сталого розвитку потребує зосередження уваги не лише на спрямуванні та моніторингу державної допомоги виробникам інформаційної продукції, але й на вирішенні проблеми ефективного застосування наявного ресурсного забезпечення. Сформовані науково-методологічні засади ресурсного забезпечення розвитку економічних агентів інформаційної сфери сприяють вибору з можливих альтернативних варіантів використання фінансових, матеріальних, кадрових та інформаційних ресурсів оптимального, який уможлиблює взаємоузгоджене досягнення інтересів споживачів і виробників та забезпечення державного регулювання сталого розвитку інформаційної сфери на основі уніфікації підходів з урахуванням європейського досвіду функціонування медіа (креативних) індустрій.

10. Обґрунтовано, що створення сприятливого та конкурентного середовища для усіх виробників інформаційної продукції вимагає розроблення і реалізації відповідного механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери. Розроблено чотири альтернативні варіанти реалізації такого механізму з урахуванням можливості виникнення ризиків, змін і викликів у національній економіці, що сприятиме взаємоузгодженій співпраці суб'єктів формування та реалізації державних політик і виробників інформаційної продукції з урахуванням завдань стійкого розвитку інформаційної сфери.

11. Обґрунтовано, що основою діяльності суб'єктів реалізації державних політик стосовно регулювання інформаційної сфери повинні бути принципи достовірності та комплексності, на основі яких запропоновано використовувати *індекс сталого розвитку інформаційної сфери*, котрий, урахувавши економічний розвиток, соціальний прогрес і створення інформаційної продукції, визначає стратегічні орієнтири для застосування органами регулювання найбільш доцільних правових, адміністративних й економічних інструментів секторальної та горизонтальної політики.

12. Доведено важливість удосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери України, що забезпечує активізацію виробників інформаційної продукції, зростання національної економіки, розвиток інтенсивних методів господарювання, сприяння інноваціям, а також доступність та якість такої продукції для споживачів при одночасному захисті національних інтересів. Визначена сукупність категорій, індикаторів і параметрів дозволила створити функціональну модель IDEFO як основу для удосконалення регулювання сталого розвитку інформаційної сфери.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Мельников О. В. Сталий розвиток інформаційної сфери України: Напрями та перспективи / О. В. Мельников. — К. : Акад. фін. упр., 2018. — 390 с. — 24,37 друк. арк.
2. Дурняк Б. В. Видавничо-поліграфічна галузь України : Стан, проблеми, тенденції. Статистично-графічний огляд / Б. В. Дурняк, А. М. Штангрет, О. В. Мельников. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2006. — 275 с. (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 5,72 друк. арк.).
3. Видавнича справа та поліграфічна діяльність в Україні / [Б. В. Дурняк, А. М. Штангрет, О. В. Мельников, Я. М. Угрин]. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2009. — 151 с. (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 2,35 друк. арк.).
4. Читання як проблема вільного часу : За результатами соціолого-статистичних досліджень / [В. М. Сеньківський, Т. В. Олянишен, А. М. Штангрет, О. В. Мельников]. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2009. — 160 с. (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання інформації щодо зміни форм культурної діяльності та її залежності від прибутків населення — 2,50 друк. арк.).

5. Антикризове корпоративне управління : Теоретичні та прикладні аспекти / [С. С. Гасанов, А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, Т. С. Мінаєва]. — К. : Акад. фін. упр., 2012. — 301 с. (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання інформації для розроблення системи раннього попередження та реагування — 3,76 друк. арк.).

6. Екологізація суспільства : Соціальна роль та моделювання = Ecologization of society : Social role and modelling = Экологизация общества : Социальная роль и моделирование / [Е. П. Семенюк, Т. В. Олянишен, В. М. Сеньківський, О. В. Мельников, Я. В. Котляревський ; слово до читача Ю. Ю. Туниці]. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. — 460 с. (Особистий внесок здобувача: опрацювання думок експертів за допомогою відповідного математичного апарата в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства — 5,75 друк. арк.).

7. Котляревський Я. В. Організаційно-економічний механізм розвитку видавничо-поліграфічної галузі в процесі гарантування інформаційної безпеки України / Я. В. Котляревський, А. М. Штангрет, О. В. Мельников. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. — 214 с. (Особистий внесок здобувача: дослідження стану інформаційної безпеки України — 4,45 друк. арк.).

8. Фінансова санація : Теоретичні та прикладні аспекти / [С. С. Гасанов, А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, Т. С. Мінаєва]. — К. : Акад. фін. упр., 2013. — 310 с. (Особистий внесок здобувача: визначено сучасні підходи до визначення економічного змісту кризових явищ — 3,87 друк. арк.).

9. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / [Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет, Е. П. Семенюк, В. І. Воробйов]. — К. : Центр учбової літератури, 2016. — 148 с. (Особистий внесок здобувача: дослідження еволюції теоретико-методологічних підходів до концепції сталого розвитку, сутності та ключових параметрів формування інформаційної сфери, формування концептуальних підходів до забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери — 1,85 друк. арк.).

10. Теоретико-методичні засади формування організаційного забезпечення управління економічною безпекою машинобудівного підприємства / [О. В. Халіна, А. М. Штангрет, Л. Є. Сухомлин, О. В. Мельников]. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. — 252 с. (Особистий внесок здобувача: визначено ключові етапи здійснення інтегральної оцінки втрат від реалізації загроз економічній безпеці підприємств — 3,93 друк. арк.).

11. Фінансова безпека машинобудівного підприємства : Методичні засади формування та забезпечення / [Х. О. Мандзіновська, А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников]. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. — 240 с. (Особистий внесок здобувача: визначено ключові етапи оцінювання альтернативних варіантів досягнення необхідного рівня фінансової безпеки підприємств за різної потреби у ресурсах — 3,75 друк. арк.).

12. Державна підтримка видавничої справи : Досвід, проблеми, перспективи / [О. В. Мельников, В. М. Сеньківський, А. М. Штангрет, Ю. В. Ратушняк]. — К. : Центр учбової літератури, 2017. — 130 с. (Особистий внесок здобувача: досліджено перспекти-

ви впровадження засад сталого розвитку в систему державної підтримки суб'єктів інформаційної сфери — 2,03 друк. арк.).

13. Штангрет А. М. Стан і тенденції видавничо-поліграфічної галузі України / В. І. Воробйов, А. М. Штангрет, О. М. Петрашова, О. В. Мельников // Удосконалення методичного забезпечення антикризового управління на підприємствах видавничо-поліграфічної галузі / В. І. Воробйов, А. М. Штангрет, О. М. Петрашова. — К.: УкрНДІСВД, 2010. — С. 67–144 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 1,20 друк. арк.).

14. Штангрет А. М. Підприємства видавничо-поліграфічної галузі як суб'єкт інформаційної безпеки : Регіональний розріз / А. М. Штангрет, М. М. Назарук, О. В. Мельников // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку держави, регіону, галузі та підприємства / за заг. ред. А. М. Штангрета. — Львів : Укр. акад. друкарства, 2013. — С. 219–235 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 5,33 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України:

15. Мельников О. В. Трудові ресурси видавничо-поліграфічної галузі : Кількісна та якісна характеристики / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — Вип. 9 (112). — С. 149–153. — 0,25 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

16. Мельников О. В. Концепція розроблення інформаційного забезпечення управління видавничо-поліграфічною галуззю / О. В. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2013. — № 1 (42). — С. 73–77153. — 0,25 друк. арк. [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International].

17. Мельников О. В. Державне стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери / О. В. Мельников // Причорноморські економічні студії. — 2016. — Вип. 9, ч. 2. — С. 32–36153. — 0,25 друк. арк. [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International].

18. Мельников О. В. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2016. — № 9 (184). — С. 76–80. — 0,25 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

19. Мельников О. В. Сутність та ключові параметри формування інформаційної сфери України / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2016. — № 10 (185). — С. 39–44. — 0,31 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

20. Мельников О. В. Методологічні аспекти формування безпеки інформаційної сфери як основи її сталого розвитку / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2017. — № 4 (191). — С. 30–35. — 0,31 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

21. Мельников О. В. Розроблення механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери України із застосуванням методології функціонального

моделювання / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2017. — № 9 (196). — С. 34–38. — 0,25 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

22. Мельников О. В. Сутність та завдання державного регулювання розвитком інформаційної сфери України / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2017. — № 5 (192). — С. 87–93. — 0,37 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

23. Мельников О. В. Функціональна модель виготовлення та поширення інформаційної продукції / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2017. — № 10 (197). — С. 96–100. — 0,25 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

24. Мельников О. В. Сучасний етап реалізації програми «Українська книга» / О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2018. — № 7–8 (206–207). — С. 103–110. — 0,43 друк. арк. [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

25. Мельников О. В. Шляхи удосконалення методичних і практичних засад реалізації програми «Українська книга» / О. В. Мельников // Вчені зап. Таврій. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Сер. Економіка і управління. — 2018. — Т. 29 (68), № 4. — С. 64–69. — 0,31 друк. арк. [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International].

26. Штангрет А. Структура активів підприємств видавничо-поліграфічного комплексу України у 2001–2004 рр. / А. Штангрет, Б. Дурняк, О. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2006. — Вип. 9. — С. 91–97 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо активів підприємств галузі — 0,12 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International].

27. Сеньківський В. М. Модель ієрархії критеріїв попиту на книги / В. М. Сеньківський, О. В. Мельников, Т. В. Олянишен // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2008. — № 1 (13). — С. 155–162 (Особистий внесок здобувача: пошук та систематизація даних про попит на видавничу продукцію — 0,14 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International].

28. Котляревський Я. В. Перспективи інноваційних процесів у видавничо-поліграфічній галузі / Я. В. Котляревський, Н. І. Передерієнко, О. В. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2009. — № 1 (15). — С. 93–102 (Особистий внесок здобувача: охарактеризовано окремі аспекти галузевих інноваційних процесів — 0,18 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International].

29. Штангрет А. М. Стан та перспективи розвитку поліграфії в умовах інтернаціоналізації та глобалізації ринкової економіки / А. М. Штангрет, О. В. Мельников, В. В. Мартинів // Економічні науки. Сер. Економічна теорія та економічна історія. — 2009. — Вип. 6 (23), ч. 2. — С. 390–400 (Особистий внесок здобувача: охарактеризовано вплив глобалізації на розвиток окремих складових інформаційної сфери — 0,20 друк. арк.) [Видання включено до наукометричних баз даних Google Scholar і РИИЦ].

30. Воробйов В. І. Інформаційне забезпечення як основа прийняття ефективних антикризових рішень органами державної влади (на прикладі видавничо-поліграфічної

галузі) [Електронний ресурс] / В. І. Воробйов, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Ефективна економіка. — 2010. — № 12. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=411&p=1> (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання інформації щодо діючих нормативних документів — 0,12 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

31. Штангрет А. М. Загрози на шляху України до економіки знань : Стан та ключові проблеми освіти / А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2011. — № 3 (118). — С. 24–30 (Особистий внесок здобувача: побудова моделі ієрархії факторів впливу на сучасний рівень вітчизняної вищої освіти — 0,18 друк. арк.) [Видання включено до наукометричних баз даних *Google Scholar* і *РИНЦ*].

32. Котляревський Я. В. Розвиток вітчизняної поліграфії у контексті техніко-економічних укладів / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2011. — № 1 (34). — С. 63–70 (Особистий внесок здобувача: охарактеризовано зміст окремих етапів розвитку галузі — 0,21 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

33. Ареф'єва О. В. Побудова моделей ключових загроз на шляху до економіки знань в Україні / О. В. Ареф'єва, В. М. Сеньківський, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2011. — № 2 (35). — С. 52–67 (Особистий внесок здобувача: визначено ключові етапи побудови моделей — 0,23 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

34. Швайка Л. А. Ієрархія факторів економічного розвитку поліграфічної галузі України / Л. А. Швайка, В. М. Сеньківський, О. В. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2011. — № 3 (36). — С. 54–69 (Особистий внесок здобувача: визначено ключові фактори розвитку галузі — 0,31 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

35. Петрашова О. М. Моделювання загроз техніко-технологічної безпеки підприємств видавничо-поліграфічної галузі [Електронний ресурс] / О. М. Петрашова, О. В. Мельников, А. М. Штангрет // Ефективна економіка. — 2011. — № 9. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=715&p=1> (Особистий внесок здобувача: визначено ключові етапи побудови моделей — 0,33 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

36. Швайка Л. А. Економічний розвиток видавничо-поліграфічної галузі України : Дослідження сутності, показників, факторів і результатів / Л. А. Швайка, В. М. Сеньківський, О. В. Мельников // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2012. — № 4 (41). — С. 95–102 (Особистий внесок здобувача: визначено та охарактеризовано ключові фактори розвитку однієї зі складових інформаційної сфери — 0,14 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

37. Мельников О. В. Багатофакторний вибір альтернативних варіантів оптимального антикризового рішення в процесі гарантування економічної безпеки підприємства на основі нечіткого відношення переваги / О. В. Мельников, М. М. Караїм // Наук. вісник (Нац. лісотехн. ун-т України). — 2013. — Вип. 23.3. — С. 355–362 (Особистий внесок здобувача: визначено ключові етапи пошуку антикризового рішення — 0,21 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

38. Мельников О. В. Формалізація предметної області управління видавничо-поліграфічною галуззю на основі системного підходу / О. В. Мельников, В. М. Сеньківський, А. М. Штангрет // Наук. зап. [Укр. акад. друкарства]. — 2013. — № 2 (43). — С. 73–78 (Особистий внесок здобувача: запропоновано інформаційно-логічну модель галузі — 0,15 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

39. Штангрет А. М. Фінансова безпека підприємства : Методичні засади управління / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников // Фінанси України. — 2013. — № 11 (216). — С. 56–65 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання інформації щодо загроз фінансовій безпеці підприємств — 0,18 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

40. Мандзіновська Х. О. Прогнозування впливу на фінансову безпеку машинобудівного підприємства внутрішніх загроз / Х. О. Мандзіновська, О. В. Мельников, А. М. Штангрет // Формування ринкових відносин в Україні. — 2015. — № 4 (167). — С. 135–141 (Особистий внесок здобувача: опрацювання думок експертів щодо впливу загроз на фінансову безпеку підприємств за допомогою методу парних порівнянь — 0,12 друк. арк.) [Видання включено до наукометричних баз даних *Google Scholar* і *РИНЦ*].

41. Котляревський Я. В. Напрями розвитку інноваційних процесів у видавничо-поліграфічній галузі / Я. В. Котляревський, С. І. Князєв, О. В. Мельников // Наука та інновації. — 2015. — Т. 11, № 2. — С. 5–19 (Особистий внесок здобувача: проаналізовано закони розвитку та функціонування галузі — 0,29 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

42. Котляревський Я. В. Основні засади діяльності Державного комітету з питань телебачення і радіомовлення України як суб'єкта інформаційної сфери / Я. В. Котляревський, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2015. — № 5 (86). — С. 15–22 (Особистий внесок здобувача: узагальнено та проаналізовано інформацію про діяльність Держкомтелерадіо — 0,14 друк. арк.) [Видання включено до наукометричних баз даних *Google Scholar* і *РИНЦ*].

43. Халіна О. В. Інтегральна оцінка втрат від реалізації загроз для економічної безпеки машинобудівного підприємства / О. В. Халіна, А. М. Штангрет, Ю. В. Рагушняк, О. В. Мельников // Формування ринкових відносин в Україні. — 2015. — № 9 (172). — С. 91–95 (Особистий внесок здобувача: застосовано відповідний підхід до визначення інтегральної оцінки втрат від реалізації загроз економічній безпеці підприємства — 0,06 друк. арк.) [Видання включено до наукометричних баз даних *Google Scholar* і *РИНЦ*].

44. Котляревський Я. В. Формування аналітичного забезпечення застосування антикризових технологій в управлінні економічною безпекою машинобудівних підприємств / Я. В. Котляревський, А. М. Штангрет, М. М. Караїм, Ю. В. Рагушняк, О. В. Мельников // Бізнес Інформ. — 2015. — № 10. — С. 281–285 (Особистий внесок здобувача: запропоновано підхід для оцінки пріоритетності впливу загроз економічній безпеці підприємства — 0,05 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

45. Котляревський Я. В. Ієрархічне впорядкування факторів, що стримують або стимулюють розвиток інформаційної сфери в Україні / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет, Ю. В. Ратушняк // *Наук. пр. Науково-дослід. фін. ін-ту.* — 2016. — Вип. 2 (75). — С. 39–52 (Особистий внесок здобувача: визначено перелік основних стримуючих і стимулюючих чинників, проведено їх оцінку та ієрархічно впорядковано — 0,20 друк. арк.) [*Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International*].

46. Семенюк Е. П. Інформаційно-комунікаційні аспекти формування і функціонування наукових шкіл видавничо-поліграфічної галузі / Е. П. Семенюк, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников // *Наука та інновації.* — 2016. — Т. 12, № 2. — С. 71–89 (Особистий внесок здобувача: охарактеризовано рух інформаційних потоків у процесі створення інформаційної продукції — 0,37 друк. арк.) [*Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International*].

47. Котляревський Я. В. Сутність та індикатори досягнення сталого розвитку інформаційної сфери / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет // *Наук. пр. Науково-дослід. фін. ін-ту.* — 2016. — Вип. 4 (77). — С. 5–14 (Особистий внесок здобувача: розроблено перелік індикаторів сталого розвитку інформаційної сфери — 0,18 друк. арк.) [*Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International*].

48. Семенюк Е. П. Економіка інформаційної сфери : Формування спеціально-наукового категоріального апарату / Е. П. Семенюк, Я. В. Котляревський, С. І. Князєв, О. В. Мельников // *Наука та інновації.* — 2017. — Т. 13, № 3. — С. 5–21 (Особистий внесок здобувача: визначено та охарактеризовано поняття «інформаційна сфера», «інформаційна безпека», «сталий розвиток інформаційної сфери» — 0,25 друк. арк.) [*Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International*].

49. Мельников О. В. Оцінка ефективності управління основними виробничими засобами поліграфічних підприємств / О. В. Мельников, М. В. Сірик // *Наук. пр. Науково-дослід. фін. ін-ту.* — 2017. — Вип. 2 (79). — С. 118–131 (Особистий внесок здобувача: пошук статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності окремих суб'єктів господарювання — 0,40 друк. арк.) [*Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International*].

50. Котляревський Я. В. Розвиток видавничої діяльності в контексті вдосконалення регулювання конкурентної політики та державної допомоги / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, Р. В. Єрмоличев, В. В. Деревянкін, А. М. Штангрет // *Наук. пр. Науково-дослід. фін. ін-ту.* — 2017. — Вип. 4 (81). — С. 104–127 (Особистий внесок здобувача: зібрано та проаналізовано дані про державну допомогу вітчизняній видавничій діяльності — 0,28 друк. арк.) [*Видання включено до наукометричної бази даних Index Copernicus International*].

51. Melnikov A. Theoretical and methodological foundations for providing sustainable development of the information sphere in Ukraine / A. Melnikov, Ya. Kotliarevskyy, A. Shtangret // *Problems and prospects of economics and management.* — 2017. — № 3 (11) : Dedicated to the Siversky Scientific Listening «Information economy: problems of formation and development prospects in Ukraine» (To the 100th anniversary of the National Academy of Sciences of Ukraine). — P. 46–52 (Особистий внесок здобувача: обґрунтовано сукупність

основних принципів та перелік стратегічних завдань забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери — 0,12 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

52. Котляревський Я. В. Про стратегічні пріоритети вимірювання публікаційної та видавничої активності в науковій діяльності / Я. В. Котляревський, А. І. Радченко, О. В. Мельников, Е. П. Семенюк // *Наука та інновації*. — 2018. — Т. 14, № 5. — С. 5–18 (Особистий внесок здобувача: описано вимоги до деяких видів інформаційної продукції — 0,20 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

53. Гасанов С. С. Методологічні підходи до нормування праці у сфері наукових досліджень та розробок / С. С. Гасанов, Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, С. І. Князев, А. М. Штангрет, Е. П. Семенюк // *Наука та інновації*. — 2019. — Т. 15, № 1. — С. 5–27 (Особистий внесок здобувача: визначено та охарактеризовано етапи аналітичного дослідження — 0,22 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

54. Melnikov A. Effect of constraining and stimulating factors on the sustainable development of the information sphere of Ukraine / A. Melnikov, Ya. Kotliarevsky, S. Knyazev, A. Shtangret // *Economics and Law*. — 2019. — No1 (52). — P. 74–86 (Особистий внесок здобувача: спрогнозовано у коротко- та середньостроковій перспективі вплив факторів, що визначають розвиток вітчизняної інформаційної сфери — 0,18 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Index Copernicus International*].

Статті в наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних:

55. Semenyuk E. P. Information and communication aspects of founding and operating the scientific schools in the field of publishing and printing / E. P. Semenyuk, Ya. V. Kotlyarevsky, A. V. Melnikov // *Science and innovation*. — 2016. — Vol. 12, No.2. — P. 63–80 (Особистий внесок здобувача: охарактеризовано рух інформаційних потоків у процесі створення інформаційної продукції — 0,35 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Web of Science*].

56. Semenyuk E. P. Information economy : The formation of special-purpose categorical framework / E. P. Semenyuk, Ya. V. Kotlyarevsky, S. I. Kniaziev, A. V. Melnikov // *Science and innovation*. — 2017. — Vol 13, No.3. — P. 5–19 (Особистий внесок здобувача: визначено та охарактеризовано поняття «інформаційна сфера», «інформаційна безпека», «сталий розвиток інформаційної сфери» — 0,21 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Web of Science*].

57. Kotlyarevsky Ya. V. Strategic Priorities in Measuring the Publication and Publishing Works in Scholarly Research Activity / Ya. V. Kotlyarevsky, A. I. Radchenko, A. V. Melnikov, E. P. Semenyuk // *Science and innovation*. — 2018. — Vol. 14, No.5. — P. 5–16 (Особистий внесок здобувача: описано вимоги до деяких видів інформаційної продукції — 0,17 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Web of Science*].

58. Gasanov S. S. Methodological Approaches to Labor Norming in Scholarly Research and Development / S. S. Gasanov, Ya. V. Kotlyarevsky, A. V. Melnikov, S. I. Knjazev, A. M. Shtangret, E. P. Semenyuk // *Science and innovation*. — 2019. — Vol 15, No1. — P. 5–

24 (Особистий внесок здобувача: визначено та охарактеризовано етапи аналітичного дослідження — 0,19 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Web of Science*].

Статті в іноземних фахових виданнях:

59. Мельников А. В. Информационная революция и современная полиграфия / А. В. Мельников, Э. П. Семенюк // Научно-техническая информация. Сер. 1. Организация и методика информационной работы. — 2014. — № 1. — С. 1–12 (Особистий внесок здобувача: проаналізовано вплив науково-технічного прогресу на розвиток складових інформаційної сфери — 0,34 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Scopus*].

60. Melnikov A. V. The information revolution and the modern printing industry / A. V. Melnikov, E. P. Semenyuk // Scientific and technical information processing. — 2014. — Vol. 41, No.1. — P. 1–11 (Особистий внесок здобувача: проаналізовано вплив науково-технічного прогресу на розвиток складових інформаційної сфери — 0,31 друк. арк.) [Видання включено до наукометричних баз даних *Scopus* і *Web of Science*].

61. Kotlyarevsky Ya. V. Sustainable development of informational sphere in Ukraine / Ya. Kotliarevskyu, A. Melnikov, A. Shtangret, H. Pushak // European cooperation. — 2016. — № 8 (15). — P. 80–87 (Особистий внесок здобувача: запропоновано механізм державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери України — 0,10 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Web of Science*].

62. Sylkin O. Assessing the financial security of the engineering enterprises as preconditions of application of anti-crisis management: practical aspect / O. Sylkin, A. Shtangret, O. Ogirko, A. Melnikov // Business and Economic Horizons. — 2018. — Vol. 14, No. 4. — P. 926–940 (Особистий внесок здобувача: пошук даних стосовно господарської діяльності окремих суб'єктів господарювання — 0,21 друк. арк.) [Видання включено до наукометричної бази даних *Scopus*].

Праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

63. Мельников О. В. До проблеми періодизації розвитку друкарства в Україні / О. В. Мельников // XI Міжнар. наук.-практ. конф. з проблем вид.-полігр. галузі, бер. 2008 р., м. Київ : тези доп. — К., 2008. — С. 11–14. — 0,18 друк. арк.

64. Мельников А. В. Исследование развития полиграфии на основе информационного подхода / А. В. Мельников // XIII Міжнар. наук.-практ. конф. з проблем вид.-полігр. галузі, бер. 2010 р., м. Київ : тези доп. — К., 2010. — С. 18–20. — 0,12 друк. арк..

65. Мельников О. В. Конкретизація поняття сталого розвитку інформаційної сфери / О. В. Мельников // Мат. доп. Міжнар. наук.-практ. конф. «Можливості та перспективи забезпечення сталого розвитку економіки України», 21–22 жовт. 2016 р., м. Ужгород. — Ужгород, 2016. — С. 38–40. — 0,12 друк. арк.

66. Мельников О. В. Механізми державного стимулювання стійкого розвитку інформаційної сфери [Електронний ресурс] / О. В. Мельников // Соціально-економічний розвиток системи фінансів і управління в інноваційному середовищі : Проблеми, ефективність, перспективи : Тези доп. IX Симпозіуму, 25 лист. 2016 р., м. Харків. — С. 413–415. — Режим доступу: https://vk.com/doc234427284_441213678. — 0,12 друк. арк.

67. Мельников О. В. Удосконалення інституційних механізмів забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери / О. В. Мельников // Мат. II Всеукраїн. наук.-практ. конф. «Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні», 23–25 лист. 2016 р., м. Львів. — Львів, 2016. — С. 113–116. — 0,18 друк. арк..

68. Мельников О. В. Перспективи розвитку видавничої справи в Україні відповідно до європейських норм регулювання конкурентної політики та державної допомоги / О. В. Мельников // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами : Мат. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 7 груд. 2017 р., м. Луцьк. — Ч. 1. — Луцьк, 2017. — С. 147–150. — 0,18 друк. арк.

69. Мельников О. В. Трансформація системи державної допомоги суб'єктам інформаційної сфери [Електронний ресурс] / О. В. Мельников // Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації : Тези доп. учасників Всеукраїн. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, 20 квіт. 2017 р., м. Харків. — Х., 2017. — С. 142–143. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B13QVCtAuM2-dXJNbGxUNU9yN0VoM1ktVmRQQzRLdVgtbTRZ/view>. — 0,06 друк. арк.

70. Мельников О. В. Програма «Українська книга» : Генеза державного регулювання / О. В. Мельников // Мат. V Всеукраїн. наук.-практ. конф. «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні : Проблеми та шляхи їх вирішення», 17–19 трав. 2018 р., м. Львів. — Львів, 2018. — С. 107–108. — 0,06 друк. арк.

71. Дурняк Б. В. Сучасні тенденції розвитку поліграфії в Україні (2001–2005 рр.) / Б. В. Дурняк, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Наук.-техн. конф. проф.-викл. складу, наук. спів роб. і асп. [Укр. акад. друкарства], 5–8 лют. 2007 р., м. Львів: [тези доп.]. — Львів, 2007. — С. 3 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 0,02 друк. арк.).

72. Дурняк Б. В. Тенденції розвитку підприємництва у видавничо-поліграфічній галузі України (2001–2006) / Б. В. Дурняк, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Тези доп. наук.-техн. конф. проф.-викл. складу, наук. співроб. і асп. [Укр. акад. друкарства], 4–8 лют. 2008 р., м. Львів. — Львів, 2008. — С. 3 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 0,02 друк. арк.).

73. Дурняк Б. В. Сучасний стан розвитку підприємництва у видавничій справі та поліграфічній діяльності України (2005–2008) / Б. В. Дурняк, А. М. Штангрет, О. В. Мельников // Наук.-техн. конф. проф.-викл. складу, наук. співроб. і асп. [Укр. акад. друкарства], 2–5 лют. 2010 р., м. Львів: тези доп. [у 2-х чч.]. — [Ч. 1]. — Львів, 2010. — С. 3 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо основних аспектів господарської діяльності підприємств галузі — 0,02 друк. арк.).

74. Швайка Л. А. Моделі факторів впливу на економічний розвиток поліграфічної галузі України / Л. А. Швайка, В. М. Сеньківський, О. В. Мельников // Наук.-техн. конф. проф.-викл. складу, наук. працівників і асп. [Укр. акад. друкарства], 1–4 лют. 2011 р., м. Львів: тези доп. — Львів, 2011. — С. 116 (Особистий внесок здобувача: визначено ключові фактори розвитку галузі — 0,02 друк. арк.).

75. Воробйов В. І. Спільні науково-дослідні розробки ПрАТ «УкрНДІСВД» та Української академії друкарства у 2008–2011 рр. / В. І. Воробйов, О. М. Петрашова,

А. М. Штангрет, О. В. Мельников // XIV Міжнар. наук.-практ. конф. з проблем вид-полігр. галузі, 27 трав. 2011 р., м. Київ : тези доп. — К., 2011. — С. 6–8 (Особистий внесок здобувача: узагальнено інформацію про наукові дослідження та розробки — 0,03 друк. арк.).

76. Жидецький Ю. Ц. Моделі факторів впливу на розвиток технічної освіти в Україні (на прикладі поліграфічної галузі) / Ю. Ц. Жидецький, В. М. Сеньківський, О. В. Мельников // Наук.-техн. конф. проф.-викл. складу, наук. працівників і асп. [Укр. акад. друкарства], 24–27 січ. 2012 р., м. Львів: тези доп. — Львів, 2012. — С. 130 (Особистий внесок здобувача: опрацювання думок експертів щодо впливу факторів на розвиток технічної освіти — 0,02 друк. арк.).

77. Мельников О. В. Багатофакторний вибір альтернативних варіантів оптимального антикризового рішення в процесі гарантування економічної безпеки підприємства / О. В. Мельников, М. М. Караїм // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави : Тези доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., 31 трав. 2013 р., м. Львів. — Львів, 2013. — С. 191–195 (Особистий внесок здобувача: пошук оптимального антикризового рішення — 0,12 друк. арк.).

78. Мельников О. В. Аналіз забезпечення людського розвитку в Україні інформаційною продукцією / О. В. Мельников, Л. Є. Сухомлин // Соціально-економічний потенціал сталого розвитку країни : Сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення : мат. Міжнар. наук.-практ. конф., 28–29 квіт. 2017 р., м. Львів : у 2-х ч. — Ч. 1. — Львів, 2017. — С. 34–37 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо забезпечення інформаційною продукцією — 0,09 друк. арк.).

79. Котляревський Я. В. Видання навчальної та наукової літератури у контексті забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников // Сучасні видавництва вищих навчальних закладів : Мат. II Всеукраїн. наук.-практ. конф., [присвяч. 100-річчю Держ. наук. установи «Книжкова палата України ім. Івана Федорова»], 25–27 трав. 2017 р., м. Одеса. — Одеса, 2017. — С. 86–96 (Особистий внесок здобувача: пошук та опрацювання статистичної інформації щодо забезпечення видавничою продукцією, побудова моделі руху потоків інформаційної продукції в суспільстві — 0,31 друк. арк.).

80. Мельников О. В. Удосконалення системи підготовки кадрів для інформаційної сфери [Електронний ресурс] / О. В. Мельников, Я. В. Котляревський // Забезпечення якості вищої економічної освіти : Сучасний стан та перспективи : зб. мат. IV Наук.-метод. конф. Харків. ін.-ту фін. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту, 2 лют. 2017 р., м. Харків. — Х., 2017. — С. 76–79. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B13QVctAuM2-RWFlekJwZzJkUl9vYWoxVlcxYjV6ZFAxNmpF/view> (Особистий внесок здобувача: опрацювання думок експертів щодо удосконалення системи підготовки кадрів — 0,09 друк. арк.).

81. Мельников О. В. Формування безпеки інформаційної сфери як основи її сталого розвитку / О. В. Мельников, Л. Є. Сухомлин // Мат. IV Всеукр. наук.-практ. конф. «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні : Проблеми та шляхи їх вирішення», 18–20 трав. 2017 р., м. Львів. — Львів, 2017. — С. 199–201 (Особистий внесок здобувача: уточнена характеристика поняття «інформаційна безпека» — 0,06 друк. арк.).

82. Котляревський Я. В. Функціональне моделювання процесу забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников // IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми управління : Імперативи забезпечення сталого розвитку» : зб. мат., 23–24 лист. 2017 р., м. Київ. — К., 2017. — С. 175–177 (Особистий внесок здобувача: застосування методу функціонального моделювання для опису процесу забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери — 0,06 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Мельников О. В. Регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України. — Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. — Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління» Міністерства освіти і науки України, Київ, 2019.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретичних положень, розробленню методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України.

У роботі досліджено теоретичне підґрунтя, уточнено понятійний апарат, визначено передумови розвитку інформаційної сфери, запропоновано теоретико-практичний підхід до планування та аналізу створення інформаційної продукції, сформовано генезу теоретико-методологічного базису розвитку інформаційної сфери, розроблено комплексну функціональну модель IDEF0 процесу створення та організації руху інформаційної продукції. Також розглянуто еволюцію теоретико-методологічних поглядів на концепцію сталого розвитку, уточнено категоріально-понятійне тлумачення складових у системі «інформаційна сфера — сталий розвиток», сформовано теоретичний підхід до визначення сутності поняття *сталий розвиток інформаційної сфери*. Охарактеризовано трансформаційні процеси в національній економіці взагалі та інформаційній сфері зокрема, показано інноваційну роль інтеграції науково-технічного знання в процесі конститування економіки інформаційної сфери як особливої галузі сучасної науки, визначено та систематизовано стримуючі та стимулюючі фактори розвитку інформаційної сфери України, сформовані засадничі положення теоретико-методологічного підходу до регулювання сталого розвитку інформаційної сфери України. Досліджено інституційне середовище вітчизняної інформаційної сфери, розглянуто трансформацію державної допомоги суб'єктам інформаційної сфери України. Визначено економічні параметри сталого розвитку інформаційної сфери, що дозволило обґрунтувати методологічний підхід до оцінювання тенденції розвитку інформаційної сфери. Запропоновано науково-методологічні засади ресурсного забезпечення діяльності суб'єктів інформаційної сфери, систематизовано методологічне забезпечення вибору оптимального варіанту реалізації механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери. Запропоновано методологічні засади оцінювання рівня сталого розвитку інформаційної сфери та сформовано комплексний науковий підхід до регулювання її сталого розвитку.

Ключові слова: інформація, інформаційна продукція, інформаційна сфера, еконо-

міка інформаційної сфери, сталий розвиток інформаційної сфери, інформаційна безпека, державне регулювання інформаційної сфери.

АННОТАЦІЯ

Мельников А. В. Регулирование устойчивого развития информационной сферы Украины. — Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 — экономика и управление национальным хозяйством. — Государственное учебно-научное учреждение «Академия финансового управления» Министерства образования и науки Украины, Киев, 2019.

В работе исследованы теоретические основы, уточнен понятийный аппарат, определены предпосылки развития информационной сферы, предложен теоретико-практический подход к планированию и анализу производства информационной продукции, сформирован генезис теоретико-методологического базиса развития информационной сферы, разработана комплексная функциональная модель IDEFO процесса изготовления и распространения информационной продукции. Вместе с тем рассмотрена эволюция теоретико-методологических взглядов на концепцию устойчивого развития, уточнено категориально-понятийное толкование составляющих в системе «информационная сфера — устойчивое развитие», сформирован теоретический подход к определению сущности понятия *устойчивое развитие информационной сферы*. Охарактеризованы трансформационные процессы в национальной экономике вообще и в информационной сфере в частности, показана инновационная роль интеграции научно-технического знания в процессе конституирования экономики информационной сферы как особой отрасли современной науки, определены и систематизированы сдерживающие и стимулирующие факторы развития информационной сферы Украины, сформированы основные положения теоретико-методологического подхода к регулированию устойчивого развития информационной сферы Украины. Исследована институциональная среда отечественной информационной сферы, рассмотрена трансформация государственной помощи субъектам информационной сферы Украины. Определены экономические параметры устойчивого развития информационной сферы, что позволило обосновать методологический подход к оценке тенденции развития информационной сферы. Предложены научно-методологические основы ресурсного обеспечения деятельности субъектов информационной сферы, систематизировано методологическое обеспечение выбора оптимального варианта реализации механизма государственного стимулирования устойчивого развития информационной сферы. Сформированы методологические основы оценки уровня устойчивого развития информационной сферы Украины и комплексный научный подход к его регулированию.

Ключевые слова: информация, информационная продукция, информационная сфера, экономика информационной сферы, устойчивое развитие информационной сферы, информационная безопасность, государственное регулирование информационной сферы.

ANNOTATION

Melnikov O.V. Regulation of sustainable development of the information sphere of Ukraine. — Qualification scientific work as a manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of Economics in the specialty 08.00.03 — Economics and National Economy Management. — State Educational and Scientific Institution “Academy of Financial Management” of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical principles, the development of methodological approaches, scientific and practical recommendations on state regulation of sustainable development of the information sphere of Ukraine.

The first chapter, “Theoretical and Methodological Foundations of the Formation of the Information Sphere” explores the theoretical foundations of regulating the sustainable development of the information sphere by carefully examining the fundamental theories of society’s development such as: post-industrial society, knowledge economy, information society. It is proved that in modern conditions, information and knowledge have acquired the importance of resources, which form the basis for the sustainable development of mankind.

It is proposed to consider the information sphere as a combination of social relations and types of economic activity aimed at ensuring individual and collective information needs through the creation, distribution and consumption of information products.

Using the IDEF0 methodology, an integrated functional model has been developed for the process of manufacturing and distribution of information products, the use of which can increase the efficiency of creating and providing access to information products.

The second chapter, “The Concept of Sustainable Development of the Information Sphere” substantiates the feasibility of interpreting sustainable development as a sequential process of identifying and achieving socially agreed strategic goals based on such regulatory and coordination mechanisms as the ratio of extensive and intensive development factors that can minimize medium and long-term threats to the functioning of key areas human life and social life. The importance of considering the theoretical and methodological foundations of interaction in the system “information sphere — sustainable development” is proved. Based on the results of a retrospective analysis of the role of information in the general resource system, the necessity of its modern interpretation as a more significant resource compared with purely material (material-energy) natural resources capable of solving global problems that meet the goals of sustainable development is proved.

An interpretation of the sustainable development of the information sphere as a process of formation and achievement of socially agreed strategic goals with a stable growth in the production of information products is proposed and theoretically justified. This process is aimed at ensuring the interests of present and future generations, subject to ensuring information security in the context of establishing reasonable ratios of extensive and intensive factors of production for the types of economic activities that produce information products.

The third section, “Analysis of the Development of the Information Sphere of Ukraine”, focuses on the study of transformational changes in the Ukrainian economy since the 1990s, creating an analytical basis for further consideration of the conditions of financial and economic

activity of business entities of information products producers. It was established that during 2013-2017. There was a reduction in the number of enterprises producing information products, as well as the number of employees hired by them. It is proved that the decrease in the number of large enterprises during 2010-2017. By 20%, as well as their meager share, in particular in 2017 — 0.06%, is a serious obstacle to ensuring sustainable development of the information sphere and leads to the gradual destruction of the infrastructure for creating information products.

The innovative role of integrating scientific and technical knowledge in the process of constituting the economy of the information sphere as a special branch of modern science is shown.

The set of the most significant constraining and stimulating factors in the development of the information sphere is determined. A theoretical and methodological approach to the regulation of sustainable development of the information sphere of Ukraine has been developed, which provides a synthesis of the available statistical information and expert opinions on the current state and its future changes, Carrying out calculations based on the method of pair comparisons, which allowed us to simulate various scenarios (realistic, pessimistic and optimistic).

In the fourth section, “Institutional Foundations for Modernizing State Regulation of Sustainable Development of the Information Sphere of Ukraine”, the institutional environment of the information sphere of Ukraine is studied and it is proved that ensuring the formation of basic conditions for the sustainable development of the information sphere directly depends on the efficient use of the powers and resources provided and the tasks performed by the subjects of state information politicians among which is primarily the State Committee for Telecommunications dio.

A functional model IDEF0 was developed and justified ways to further improve the methodological and practical foundations of the implementation of the budget program “Ukrainian Book” as a form of state support for the development of the information sphere of Ukraine, the use of which is designed to increase the efficiency of the use of budget funds and ensure the achievement of guidelines for sustainable development of the information sphere.

A methodological approach has been formed, which provides for the formation of an integrated system of information and analytical support for state regulation of sustainable development of the information sphere of Ukraine by detailed structuring of the key characteristics of the information sphere and producers of information products, based on the unification of the procedure for obtaining and processing primary data, allows to create the necessary information basis for adoption, implementation and control of tactical and strategic decisions at all levels of regulation.

In the fifth section, “Strategic Priorities for the Modernization of State Regulation of the Sustainable Development of the Information Sphere”, the scientific and methodological foundations for improving the resource support for the development of the subjects of the information sphere are developed, based on the use of the multi-criteria assessment of alternatives for the advantage of options that make it possible to choose the best option for resource support (financial, material, human and information resources) necessary for sustainable enterprise development ia information sphere with minimal resource costs.

It is substantiated that the basis of the activities of state authorities in regulating the sustainable development of the information sphere should be reliable information on the basis of which the index of sustainable development of the information sphere is calculated, which, in turn, taking into account economic development, social progress and the production of information products, determines guidelines for the implementation of the implementation state information policy of the most appropriate legal, administrative and economic information tools in tactical and strategic dimensions.

A scientific approach has been developed to manage the sustainable development of the information sphere, which is based on the application of the IDEF0 methodology, which allowed to develop a comprehensive functional model for the process of ensuring sustainable development of the information sphere, which provides for the formation and achievement of basic goals through the implementation of the information policy to achieve the necessary level of the sustainable information development index spheres.

Keywords: information, information products, information sphere, economics of information sphere, sustainable development of information sphere, information security, state regulation of information sphere.

Українська академія друкарства,
79020, м. Львів, вул. Під Голоском, 19
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
ДК № 3050 від 11.12.2007 р.

Підписано до друку 21.08.19 р. Формат 60×84/16.
Друк офсетний. Тираж 150 примірників.
Зам. № _____

Віддруковано в НВЛПТ УАД
79008, м. Львів, пл. Митна, 1